సమాలోచన

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 2 | రాజమహేంద్రవరము 1-6-1979 | సంచిక 15

—* ఈ సంచికలో *—

16—6—79 సంచికలో వేములవాడ భీమకవి పూర్వాశ్రమంలో మల్లియ రేచనయా ? స్త్రీల పాటలలో అప్పగింతలు, కవిత్వంలో నవత్వం మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా
సంవత్సరమునకు రు 10-00.
అర్ధసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిప్రతి 50 పై.

శ్రీమత్కవి కర్ణరసాయన సకల వర్ణనాపూర్ణ రామాయణము

- శ్రీ డా॥ జి. చలపతి, ఎం. ఏ., పిహెచ్. డి.

సంస్కృత వాఙ్మయమున వాల్మీకి ఆదికవి. వాల్మీకికోకిల విలపించిన మధురమైన కరుణరస ప్రవాహము రామాయణము. రామాయణగానము వలన సర్వపాపములు తొలగు నని నమ్మకము. జనుల లౌకిక-ఆధ్యాత్మిక జీవితములతో మిళితమై పోయిన కమనీయ కావ్యము రామాయణము. అందువలన ఇది సకల పురుషార్థ ప్రదాయకము, పారాయణయోగ్యము. పితృప్రేమ, సోదరవాత్సల్యము. నిర్మల దాంపత్యము మొదలగు విశిష్ట ధర్మముల అపూర్వసృష్టి. మహర్షి నోటి నుండి అనర్గళముగా వెలువడిన ఈకథా ప్రవాహము లోకమును పునీతము చేసినది. మానవునికి వివిధ దశలలో కలుగు మానసిక సంఘర్షణలకు రామాయణము ధర్మబద్ధమైన పరిష్కారము చూపును. "ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనమ్' అని వాల్మీకములోనే కలదు.

ఆంధ్ర సాహిత్యములో నన్నయభట్టు రాఘవాభ్యుదయము మొదలుకొని విశ్వనాథవారి కల్పవృక్షమువరకు ఎన్నో రామాయణములు వెలసినవి. వీనిలో కొన్ని చంపువులు, కొన్ని ద్విపదలు, కొన్ని వచనములు- ఒకే కావ్యమును ఇంతమంది కవులు వ్రాయుటలో రామాయణము యొక్క గొప్పతనము తెలియును. రామాయణ కావ్యగానము నిత్యనూతనము. రామకథా సౌందర్యము ఒక్కొక్క కవికి ఒక్కొక్క తీరులో దర్శన మిచ్చినది. ఎందరు వర్ణించినను రాముని గుణములు పర్యాప్తములు కావు. కొందరు కవుల రచనలకు ప్రశస్తి కలుగుచుండును. కొందరి రచనలు మరుగునఁ బడుచుండును. అట్లు మరుగునఁ బడిన వానిలో 'శ్రీమత్కవి కర్ణరసాయన సకల వర్ణనా పూర్ణరామాయణ' మొకటి.

ఈకావ్యకర్త చిత్రకవి వెంకటరమణ కవి. ఈకావ్యములోని ఆశ్వాసాంత గద్యవల్ల కవివిషయము కొంత తెలియును. ఇతడు లక్షణసార సంగ్రహ కర్తయైన చిత్రకవి పెద్దన పౌత్రుడు. హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యాన వ్యాఖ్యాత. (ఈవ్యాఖ్యానం ఎక్కడుందో తెలియదు) చిత్రకవి అనంతయ్య పుత్రుడు. సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరస్వామి భక్తుడు. కావ్యము ఈస్వామికే అంకితము. ఇతని రచనలు - రాఘవపాండవీయ, విష్ణుచిత్తీయ, హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యాన కావ్యములకు వ్యాఖ్యలు (ఇవి అలభ్యములు), సాంబవిలాసము, అభిమన్యు విలాసము, కుమార గురు విలాసము అను కావ్యములు, త్రిలోక సంజీవిని అను లక్షణగ్రంథమును. వీనిలో రామాయణ, సాంబవిలాసములు, రెండు మాత్రమే లభ్యములు. ఇవి శ్రీవెంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్య పరిశోధ నాలయములో ఉన్నవి. చిత్రకవిపెద్దన కాలము క్రీ. శ. 1580 గా పరిశోధకులు నిర్ణయించుటచేత వెంకటరమణకవి 17 వ శతాబ్దమునకు చెందినవా డని భావింపవచ్చును.

ఈ రామాయణము ఒక ప్రబంధము. 'సకల వర్ణనాపూర్ణ' అన్న పేరులోనే దీని ప్రబంధ లక్షణము ధ్వనించును. కథననుసరించి గాని, కథలోని పాత్రలననుసరించిగాని కవులు తమ కావ్యాలకు నామకరణము చేయుదురు. వెంకటరమణ కవి 'శ్రీమత్కవి కర్ణసాయన సకల వర్ణనా పూర్ణరామాయణము' అని పేరు పెట్టెను. సకల వర్ణనలతో (అష్టాదశ వర్ణన లని కవిభావ మేమో) కూడి కవుల కర్ణములకు రసానందము కలిగించుట తన కావ్యలక్షణ మని కవి భావించి యుండును. ఈ కావ్యావిర్భావమునకు పూర్వమే సంకుసాల నరసింహకవి విరచిత 'కవికర్ణరసాయనము' వచ్చినది. నామకరణ విషయమున వెంకటరమణ కవిపై నరసింహకవి ప్రభావ మున్న దనవచ్చును. తెలుగులో ఇటువంటి పేర్లతో 'కవివాగ్బంధము' వంటి లక్షణగ్రంథములున్నను కవికర్ణ రసాయన కావ్యావిర్భావ కాలమువరకు కావ్యములకు ఇట్టి పేర్లులేవు. రావిపాటి త్రిపురాంతకుని 'ప్రేమాభిరామము' గీర్వాణ భాషలో విలక్షణ నామముగలది. ఇది తరువాత వచ్చిన కవికర్ణరసాయన, కవిజనరంజన, కవిరాజ మనోరంజన, రసికజన మనోభిరామమిత్యాది కావ్యనామములకు ప్రేరకమేమో పరిశీలింప వలసియున్నది. ఈ రామాయణమున ఆరుకాండలుగలవు. కథ వాల్మీకమున కథనమే చెప్పుకో దగిన మార్పులు కానరావు. సుమారు రెండువేల గద్య పద్యములలో గల ఈ రామాయణము ప్రబంధ లక్షణ శోభితము. శైలి ప్రబంధశైలి. చిత్రకవిత్వము. బంధ కవిత్వము అధికముగా నున్నది. పరిశీలించిన లక్షణసార సంగ్రహమునకు ఇది లక్ష్యముగా నున్నట్లు కనిపించును.

కావ్యము అయోధ్య వర్ణనతో ప్రారంభమగును. ఇది అచ్చము ప్రబంధ ధోరణిలో నడిపింపబడిన కథ. అయోధ్య కాండములో ఉండవలసిన దశరథుని శాపవృత్తాంతము ఇందు బాలకాండమున కలదు. ఈ సందర్భమున దశరథునివేట విపులముగా, దీర్ఘముగా వర్ణింపబడినది ఇది మనుచరిత్రలోని స్వరోచివేటను పోలియున్నది. ముని పుత్రు మరణింతు వని దశరథుని

ర్భమున అనపత్యదుఃఖము ఎక్కువగా వర్ణింపబడినది. వేటకు వచ్చునాటికి దశరథుడు వివాహితుడు. కాని అనపత్యుడు. ముని శపించు నంతవరకు అతనికి సంతాన విషయము జ్ఞప్తికి రాలేదు. ఈ శాపము తరువాత పుత్రకామేష్టి జరుగుటకు హేతువైనది. ఈ ఘట్టమును బాలకాండలో వర్ణించుట కిదే ప్రయోజనము.

శ్రీమహావిష్ణువు రాముడుగా అవతరింప వలసిన ఆవశ్యకత గూడ బాలకాండమునందే వివరింపబడినది. దేవతలు, మహర్షులు విష్ణువును దర్శించి రావణాద్యసురులు తమకు కల్గించు క్లేశములను చెప్పుకొనుటతో ఈ ఘట్టము ప్రారంభమై ధర్మస్థాపనకు భగవంతుడు రామావతారము ధరింతు నని అభయ ప్రదానము చేయుటతో ముగియును. ఈఘట్టమును వెంకటరమణకవి తన కావ్యమునకు ప్రస్తావనగా రూపొందించుకొనెను.

శ్రీరామ పట్టాభిషేక సందర్భమున దశరథుడు తన ప్రజలనుండి, సామంతుల నుండి రామునికి పట్టాభిషేకము చేయుటకు అనుమతి పొందినట్లు, ఆమాట విన్నంతనే ప్రజలు మేఘమును గాంచిన మయూరముల వలె సంతోషించినట్లు వాల్మీకి కథాసరణి. ఈ కావ్యమున దశరథుడు వశిష్ఠాది మహర్షులతో మాత్రము ఆలోచించి నట్లు చెప్పబడినది. వాల్మీకమున మంథరకు రామపట్టాభిషేక వృత్తాంతము ముందుగా తెలియదు. ఈ కవి మంథర కీవిషయము ముందే తెలిసి ప్రతిక్రియ ఆలోచించి నట్లు కల్పించెను. కథా దృష్టితో చూచినపుడు ఈ స్వల్పమైన మార్పులు మాత్రము కనిపించును.

కథాకథమునందును, పాత్ర పోషము నందును వెంకటరమణ కవికి తగినంత శ్రద్ధలేక పోవుటచే అచ్చటచ్చట అనౌచిత్యదోషము లున్న ట్లనిపించును. (క)వి ప్రబంధ దృష్టితో సాగిపోయి నప్పటికి రామాయణమును పవిత్రమైన కావ్యముగా భావించు వారి హృదయముల కివి ములుకులుగా తోచును. ఇందు శ్రీరాముని ధీరోదాత్తత భంజింప బడినది. ఈకవి దృష్టికి రాముడు శీతోష్ణ స్థితులకు ఓర్వలేని సామాన్య మానవుడువలె తోచిన ట్లున్నది. సీతను కోల్పోయి విరహ మనుభవించు సందర్భమున రాముడు ప్రబంధ నాయకుని కంటె హీనాతి హీనముగా వర్ణింప బడినాడు. వియోగాగ్ని చే తపించు రామునికి లక్ష్మణుడు శిశిరోప చారములు చేయును. లక్ష్మణుడు వివాహితుడను మాటనుగూడ విస్మరించి రాముడు తన పూర్వ దాంపత్య రహస్యములను విరహమును ఏకరువు పెట్టును. సీత జార విడిచిన చూడామణిని అక్కున జేర్చుకొని సమాగమము పొందిన వానివలె ప్రలాపించును. ఈసందర్భమున సీత ప్రత్యంగ వర్ణన మొక ప్రధాన ఘట్టము. సీత స్తనద్వయవర్ణన పది పద్యములలో సాగును. సీతారాముల పూర్వపు సురత వర్ణన విపులముగా చేయబడినది.

ఈ కావ్యమున కథాంశము తక్కువ. వర్ణనలెక్కువ. అనౌచిత్యము లనిపించినను అతని వర్ణనలు మనోహరములై పాఠకుని ఆలోచనోన్ముఖుని చేయును. విచ్చలవిడిగా వర్ణించినను వెంకటరమణ కవి తన వర్ణనలలో భవిష్యత్కథా సూచన చేయుచు సందర్భమునకు శోభను కలిగించు చుండును. శరత్కాల వర్ణన సందర్భమున - శరదృతువు "సర్వ మహౌషధి సంతానములకెల్ల పూర్వ జన్మార్జిత పుణ్యఫలము" గా నున్న దని చెప్పెను. శరత్కాలమున చంద్రుడు స్వచ్ఛముగా ప్రకాశించును గావున ఓషధులు శక్తిమంతములుగా నుండును. ఈ కారణముచేత చంద్రకిరణములు ఓషధులకు పూర్వజన్మార్జిత పుణ్యఫలముగా చెప్పబడినవి. ఈ ఓషధుల ప్రశంస లక్ష్మణుని మూర్ఛ - సంజీవి నౌషధ చర్చలయందు పర్యవసించి భావి కథా సూచన పాఠకునికి కలుగునట్లు చేయును. రామలక్ష్మణులు వానరులను చూచు సందర్భమున వానరులు "కాలదండంబుల కైవడి పావక కీలలగతి పొల్చు వాలములు" గలిగి యుండిరట. పావక కీలల వంటి వాలములు అనుటలో హనుమంతుని వాలమునకు నిప్పంటించు ఘట్టము మన కండ్లముందు మెదలును. అశోక వనమున శోకముతో నున్న సీతను సమీపించి రావణుడు తన అందముచే ఆకట్టుకొన ప్రయత్నించుసందర్భమున-'పార్శ్వ భాగములందు భయముమై నప్సరస్త్రీలు వింజామర లోలి విసర, ..." అను పద్యమున రావణుని రాక్షసఠీవి వర్ణింప బడినది. ఈ పద్యమున రావణుని సౌందర్యము, భయంకరత్వము సమముగ చెప్పుట వలన సీతాదులకు ఇతడు పరవ రాక్షసుడుగాను, రాక్షస స్త్రీలకు మిక్కిలి సౌందర్యవంతుడుగాను కనపడినాడు. అందము నకు పతాకలైన అప్సరసలు వీనికి వింజామరలు విసరినట్లు వర్ణింప బడుటవలన సీత వీరికంటె సౌందర్యవతి యని, అందుకే రావణుడు ఆమెను మోహించె నని తెలియును.

కవి మానసిక ప్రవృత్తికి ప్రతిబింబము శైలి. ఈకవి శైలి కొంత క్లిష్టము, కొంత సుకరము. మొత్తముమీద ప్రబంధకవుల ఆడంబరశైలి. యుద్ధము, అరణ్యము, పర్వతము, సముద్రము మొదలగు వాని వర్ణనకు వచనమే నియతముగా వాడబడినది. విశేష వృత్తములు అధికముగా వాడబడినవి. ఇతడు వాడిన విశేషవృత్తములు-

1. ఖడ్గబంధము 2. సుగంధివృత్తము 3. వర్గపంచరహిత కందము 4. వృత్త కంద గర్భితసీసము 5. సప్రమితాక్షర కందగర్భిత ద్వినాగ బంధము. 6. ద్వివిధ కందము 7. ఛలజింహా 8. ఓష్ఠనిరోష్ఠ

సంకరము 9. ఛురికాబంధము 10. కలాల చక్రబంధము. వీనిలో సప్రమితాక్షర కంద గర్భిత ద్వినాగబంధ, చలజింహ, కలాల చక్రబంధములకు లక్షణ గ్రంథములలో లక్షణములు గనిపించవు. ఇతడు వ్రాసిన 'త్రిలోక సంజీవిని' అను లక్షణ గ్రంథమున కల వేమో. ఇతని శైలికి కొన్ని ఉదాహరణములు –

"శూరులై సద్గుణోదారులై వైరి సం
హారులై జగదేక వీరులగుచు
ధీరులై దాన మందారులై నీతి సం
చారులై సత్కళోదారులగుచు
న్యులై సత్యసన్మాన్యులై భూరి సౌ
జన్యులైరాజ మూర్ధన్యులగుచు
నవ్యులై సకల రాట్సేవ్యులై పాలిత
దివ్యులై వరదయా నవ్యులగుచు
వినుతకీర్తుల సింహాసంహననమూర్తు
లావమారులు నానాటి కమిత కళల
కుముదహితులట్లు కరికలభముల సరణి,
ధరణిసభివృద్ధి నొందిరి తరణి రుచుల.'

"శ్రీరామ జంఝూసమీ రాభిహతిచేత
రావణాంభోదంబు రస నడంగ
లక్ష్మణాగ్రజ సముల్లసిత వజ్రంబుచే
దశకంఠ వసుమతీ ధరముద్రెళ్లె
శ్రీరఘూద్వహ మహాసింహ విక్రమ రేఖ
రాక్షసాధిప సింధురంబు మ్రగ్గె ..."

లు పెరికిన భుజగము, దారిన్
సటలం బెకల్పదగియెడు మదకం
ఠీరవము లీల ......"

చాలమంది కవిచరిత్రకారుల దృష్టికి వెంకటరమణకవి ఒక అజ్ఞాతకవి. ఆంధ్ర కవితరంగిణీ కారుడు ఈరామాయణము పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి వ్రాసిన 'రావణ దమ్మీయము' వంటి దని వ్రాసి మరల ఇట్లూహించెను. "ఈకవిపై నెవ్వరో అభియోగము తేగా ఆతనిని రావణుడుగాను, (......) రాముని గాను పోల్చి యీగ్రంథము రచించెనట. ఇందు రామాయణ మేడు కాండలు గలవు. ఈతనిపై అభియోగము తెచ్చినవాడెవ్వడో, అయభియోగమున నీతని పక్షమున తీర్మానించిన న్యాయకర్త యెవ్వడో తెలిసినగాని యీతని పద్యములందలి శ్లేషను గ్రహించి యానందింపలేము. ఈగ్రంథము శిథిలావస్థయం దుండుటచే ఆవిషయములను సంపూర్ణముగా గ్రహింప ననువుగాలేవు" చాగంటి శేషయ్యగారి ఊహ నిజమైన ఇది మంచి అధిక్షేప కావ్యమగును.

—...—

ప్రసన్న కుసుమాయుధం - తత్త్వదర్శనం

– శ్రీ శివలెంక ప్రకాశరావు, ఎం.ఏ.

(గత సంచిక తరువాయి)

కామధేనువు :– రామలింగ కవికి దారిలో ఒక శిరోజము దొరికెను. అది యెవరిదా అని స్వర్గమెల్ల గాలించినా డాతడు. అట్టి శిరోజములు గలదానినే పొందదలచి తాను కోల్చుకామధేను వా కోరిక తీర్చగలదని యెంచెను. చివరకు గంగాతీరరంగమున జలకాలాడు పడతిదే ఆశిరోజ మని నిశ్చయించెను. ఆమె చూచి తన్ను ప్రియుగా స్వీకరింపవేడెను. ఆత డామె ముద్దుపళని అనిగ్రహించి నిట్టూర్చి 'రసోజ్జ్వలములైన కృతుల్ రచియించి వేల్పుటూరికి పఱతెంచినారమ రశే! యిట నేనొకరంభజోత నీహాక నలకూబరాశిషముం బొందినంగా క ఫలంబు గల్గునే ?' 'నాకునవచ్చు నచ్చరను నేనాచుకొంచు–నీకునచ్చు నిర్జరజారు నీవు గొనుము' అని చెప్పి వెడలి పోవుటలో స్వర్గసుఖముల నందగోరు మానవస్వభావమును కవి నిరూపించినాడు.

తరువాత ఒకరిపై నొకరు కోపముతో వేసికొన్న అపవాదులవలన నిర్జరు లెవ్వరును వారికి లభింపలేదు. దానితో వారిద్దరు నాకములో నున్నను అది నరకముగా తోచెను. అప్పుడు రామలింగడు నిగమశర్మను ముద్దుపళని కడకు దూతగా పంపును. ఆమె సుముఖతను తెలిసికొని అక్కడి కేగి క్షమాభిక్ష వేడెను. ముద్దుపళని రామలింగనికి సర్వసుఖము లొడగూర్చెను. ఈ సందర్భమున కవి

'హారతులై కటాక్షములు
నక్కనం జేర్చుటలేటి కోళ్లు నై
యూరుపు ధూపమై సురుచి
రోష్ణసుధారుచు లారగింపులై
హారములై నఖక్షతము
లబ్జములై కుచముల్–రదద్యుతుల్
చేరువదివ్వెలై, తనభి
షేకములై ప్రమదాశ్రువుల్ తగన్"
(61 ప)

'రామలింగనిం బూజించె రసలలామ
రమ్యమధురానుభవ రమారామసీమ;
ఆమె దగుపురుషాయి తొటోపమునకు
లొంగిరామలింగము రామలింగమయ్యె'
(ప 62)

అని వర్ణించుటలో భక్తిపారవశ్యమును

'అపడక్షీణసుఖం బనంగు డయి, స
ర్వాంగోజ్జ్వలాలింగనా
మిష సర్వాంకపతన్ జతుర్భుజుండునై
మీనేక్షణోద్య ద్వపు
స్సుమమాలోకనమున్ రసజ్ఞకమలా
క్షుండై సహస్రాక్షుండై
ఝష కేతుస్తుతి కల్పచుంబన కళా
స్థానిన్ జతుర్వక్త్రుండై' (63 ప)

అను టలో త్రిమూర్త్యాత్మకమూర్తిమత్త్వము పొందుటను,

'హాస్యచతురాస్యుడైన మహాకవీంద్రుండంచెలంచెలుగాం బ్రదర్శించునపుడు విరహావీరశైవమ్మును వీడుకొలిపి సురత వైష్ణవశృంగార శూరుడయ్యె'
(69 ప)

ననుటలో అద్వైతస్థితిని,

'స్వర్గమందు, పళనిసాంగత్యమునం గేళపాళమహిమ నత్యపూర్వకవి సుపర్వుడై రహించె' (ప. 57) నని తెలియజేయుటలో రామలింగడు పొందిన అమరత్వమును స్పష్టపరచినారు.

కాముని పున్నమ :- తిలోత్తమ తన ప్రమదావనములో నుండగా కొలువుదీరియున్న ఆంధ్రకవులతో నొకచెలికత్తె తిలోత్తమ గొల్చు రతీశ్వరుని గూర్చి ఆశుధారగా ఎవరు చక్కని కవిత్వము చెప్పగలరో వారికి సన్మానముతోపాటు మరుసటి కాముని పున్నమవరకు అతడు ఇల్లటపు వల్లభుడగునని చాటి చెప్పెను. రామరాజభూషణు డంతట తిలోత్తమను ఆశువుగా పొగడెను. దానికి గిరీశము ఈసడించెను; కాని తిలోత్తమ మెచ్చి తాంబూల మిచ్చెను. పండితరాయలు ఆ పద్యములు సోమన వసంతవిలాసములోనివి కాని స్వీయములు కావని వాదించి చదివి వినిపించెను. అందఱును ఆశ్చర్యపడిరి. తిలోత్తమ 'రివాజు' ప్రకారము అతనికి దక్కెను. అప్పుడు 'నాపెయి నాతడు నమ్మనోమహోయతనునిదైన గర్భగుడియా పడుకింటను దారసిల్లి రచ్చతురుని చూడ్కి పుష్పముగ చానయొడంద నివేదనంబుగన్' (20 ప) అనియు '...ఏకృతిరచించె నేని తానేకతమున, నంతరంగజ సాంగత్య సాక్షికముగ, నద్ది భామాకృతికి బహిరంగమగును నైకముఖ నవ్యరస జగన్నాథుండతండు' (21 ప) అనియు,

'పడుకింటి కేగునప్పుడు ప్రౌఢపండిత
శ్లాఘ్య మలంకారశాస్త్ర మామె
పాన్పుపై నున్నపుడు పరమానుభవపుర
స్కారపూతము స్మరశాస్త్ర మామె
నిదురలో నున్నపుడు మదన బుధోత్తమ
సదుపజ్ఞ మగుస్వప్నశాస్త్ర మామె
రతికేళికా మందిరమ్ము వెడలు నపుడు
సత్యాఖ్య మగు శబ్దశాస్త్ర మామె
అతనికౌగిళ్ళు కబ్బములైన నామె
చూపునను డీకచిరునవ్వు చొప్పునుతి
సలుపు, శైలివలె నొకప్డు జాఱిపోవు
కావ్యమున ధ్వనివంటిది కాంత సిగ్గు'
(22 ప)

అనియు కవి వర్ణించుటలో తిలోత్తమా జగన్నాథుల పరిణామ శృంగారమును స్పష్టపరచినాడు.

కొన్నాళ్ళకు గిరీశము తిలోత్తమతో భట్టుమూర్తి స్వీయపద్యములను ఏకసంధాగ్రాహి యగు జగన్నాథుడు పఠించి మోస పుచ్చెను గాన అతనిని విడిచిపెట్టి ఆంగ్లకవితలో షేక్స్పియరంతటి వాడగు తన్ను చేపట్టవలసిన దని అర్థించెను. కాని దాని కామె తిరస్కరించెను. గిరీశము కోపగించి నారదుని మూలమున ఫిర్యాదు చేయగా ఇంద్రుడు 'బృందారక వారకాంత నిరత మ్మనపాయినిగాగ పండితాజ్ఞారికి బంధనాలయ నివాసము దండనగా విధించె' పండితరాయలు దానికి సంతోషించెను. గిరీశము భట్టుమూర్తికీవిషయము తెలుపగా అత డింద్రునికడకేగి తప్పు పండితరాయలది గాని తిలోత్తమది కాదని వాదించెను. దానికి ఇంద్రుడు సమ్మతించి ఆతడు వ్రాసిన ఆరు పద్యముల కారు పున్నమలు తిలోత్తమ సుఖమిమ్మని ఆజ్ఞాపించెను. అప్పుడు తిలోత్తమ దక్కినభట్టుమూర్తి 'రామకును రాజభూషణమై మెలగి' సార్థకబిరుదాంకితు డయ్యెను.

ఉద్యోగవిజయము :- తిరుపతి వేంకట కవులు తాముచదివిన కామశాస్త్రమును సార్థకముఁజేసికొన నెంచి స్వర్గమున దిరుగాడుచుండగా ధూర్జటి వారికచ్చటతగినవనిత మంజుఘోష అని తెలిపెను. వారామెను కలసికొనగా 'ఆకవిబ్రహ్మలసముజ్జ్వలానుభవపు, టూపిరిని బోసికొని కాంత రూపుగొన్న నవ్యశృంగార కావ్యం బనంగ నొప్పె'ను. ఆ సందర్భమున కవి,

'ఒక్క ప్రమిదలోన ద్యోతితమ్ములువారు
దివ్వెలు వారు, దీధితి పడంతి
ఒక సరోవరమున నొదవిన రెండు కెం
దామరల్ వారు, నెత్తావి యువిద
ఒకయొఱలోపల నొదిగిపోయిన రెండు
ఛురికలు వారు, వాదర లతాంగి
ఒకగూటినుండి గొంతుకలువిప్పిన రెండు
కలరవాల్ వారు, కాకలి నెలంత
మనసిజబ్రహ్మమంత్రమ్ము మంజుమణిత
మును బునశ్చరణ మొనర్పఁ దనరె వారి
కొక్కగానొక్కజీవాత్మయొక్క రెండు
భౌతికప్రతీకలకు నద్వైతసిద్ధి' (13ప)

అని వర్ణించి కవు లిరువురకు గలిగిన అద్వైతతత్త్వమును తెలిపినాడు.

పదివత్సరా లిట్లు గడిచిన వెనుక రావణుని సంతతివాడొకడు వచ్చి మంజుఘోష నెత్తికొని పోయెను. కవులు చేయునది లేక విజయరాఘవుని నాశ్రయించిరి. అతడామెను విడివిపించి తన బాహుపంజరమున బంధించెను. కవులప్పుడు రంగాజమ్మ నాశ్రయించిరి. కాని దాని వలన లాభము లేదనియు శచీశుడాతని కొఱకు ఉంచిన పుంజికస్థలను పొగిడి వశపరచుకొనుడనియు నారదుడు తెలుపగా, వారట్లే చేసిరి. విజయుడది విని మంజు'ను విడిచి పుచ్చెను. కాని 'పుంజు' రాలేదు. దానితో విజయుడు 'రెంటికిం జెడినట్టి రేవడయ్యె'ను.

అప్పుడు 'సారసాక్షు లిర్వురు నుసీసాలవెనుక తేటగీతముకై వడి నాటి వెలది పోల్కి కవులతో జేయు కాపురమునందు కైపుమీరి' కంతుడు కాముకుడయినాడట!

కృష్ణార్పణము :- క్షేత్రయ్య రూపము, కవిత్వముచూచి ఘృతాచిగుండె కరిగెను. ఆమె వచ్చి అతని పూజలో పాల్గొనసాగెను. "నీవును కృష్ణభక్తవ" అని అతడడుగగా "వెన్నపదనైన యెదయున్న శెట్టి యెవరు కారు ప్రద్యుమ్నసఖు'లని ఆమె జవాబిచ్చెను. ఆమె.

యాతని వశపరచుకొనుటకు సర్వయత్నములు చేసెను కాని ఆతడు చపలుడు గాక సర్వము శౌరికి నర్పణ మనెను. ఆమె 'పట్టుపావడన్ జాటించి యూరువుంగటిని చయ్యన బయ్యెద జార్చి సాంద్రవక్షోరుహముల్ బయల్పఱచ'గా క్షేత్రయ్య 'గదాయుధ, చక్రపద్మముల్' తలంచెను. ఆమె 'కందర్పుని కందువలను' కన్పడజేయగా క్షేత్రయ్య సర్వాంతర్యామియగు కృష్ణుని తలంచెను. నిద్రలో మునిగి ఒకనాడామె సర్వాంగములు కన్పడజేయగా, ఆతనికి 'క్షీరాంబుధి శేషతల్పము పయిన్ జెన్నొందు శ్రీ సాధునిం బలె' దోచెను. మహావేశముతో ఆమె నాతడు కౌగలించెను. కౌగిలికి లోగిన కాంతయొడల్ విపంచియై ప్రమోగె, తదీయరాగములు భోగములొప్పెను రాసలీలలై' (ప 14) అని కవి వర్ణించినాడిక్కడ.

ఆతనిని వలపింప నుంచుచున్న ఆమెకు అతడే హరిగా దోచి సర్వము ధారపోసెను. ఒకనాటి వేకువ ఆమెకు నిద్రలో గంగానదీ తరంగములలో వేణుగాన ధ్వని వినబడి లేచి గోపికవిధమున వెదకుచు ఒకచోట హరిమందిరము గాంచెను. అక్కడామెకు జయదేవ స్వామి కనిపించెను. ఆమె కాతడు 'భక్తవరుడు కాడు రెండవ భగవంతుడు'గా దోచెను. సాక్షాత్కృష్ణుడని యెంచి ఆమె అతనిని కౌగిలించెను. అతడామె గోపిక యని కౌగిట చేర్చెను. ఈవిధముగా 'హరిభక్తుండని వరదుని స్థిరమతి హరియే యని జయదేవుని' ఆమె వలచుటలో ఆ హరిభక్తులిరువురు హరిని మరచిరి. దానిలో వారికి గుణపాఠము నేర్ప సమకట్టి హరి ఘృతాచిని హరించెను. అప్పుడు భావుకజనపట్టభద్రులైన కవులిద్దరు 'హరి పాదములే పదమ్ములై క్రకచ రదాను రాగములే రాగములై విలపించిరి. వారిద్దరి ప్రార్థనలో తాత్త్వికదృష్టి గలదు.

ఉపరి వేళనుగ్గలి యొ
  కొక్కపుడూర్జితమత్స్యమై మరొ
క్కపుడటు జంగ సాచి గురు
  కచ్ఛపమై యిక నొక్కయూపునే
రుపునఁ గిరీంద్రమై తొడల
  త్రోపున మించి నృసింహమై హఠా
త్తిప మరుగుజ్జు తీరయి ప
  దంపడి రామత విక్రమించెడిన్' (39)

'మగువ కుచంబులు పట్టిన
నగధరులము, ఘనజ, ఘనము
  నాచికొనంగన్
అగుదుము చక్రధరుల మొక
పగదిగ మొలనూల్ మెడబడ
  వనమాలులమున్' (41ప)

ఇత్యాదు లిందు కుదాహరణములు.

ఘృతాచిని తెచ్చి ఈయనిచో హరి ముందే ప్రాణములు విత్తుమని వారు వేడగా ఘృతాచి కనబడెను. వారిద్దరామెను కౌగలించిరి. ఆకౌగిలిలో 'లీలా మహోజ్జ్వల గోపాలక బాలరూపము దిదృక్షాశ్చర్య దీపంబుగా' అంతట నంతరంగపు గవాక్షము లక్షులు విచ్చి యప్సరఃకాంత మురారిమూర్తియై యొసంగెను' ఆ మాయలోపడి కొట్టుమిట్టాడుచున్న వారి కింతలో

కలకల నవ్వుచున్న హరి
  కౌగిట నూగిసలాడు వారికిన్
గలగలలాడె చేతులను
  గాజు, లురమ్ముల నుబ్బెగబ్బిగు
బ్బలు, బలుసిబ్బితుల్ వొడమె
  పట్టుసడల్చుకొనన్ బెనంగువా
రల హరి యక్కునం బొదివె
  రాధిక నేలిన రాసలీలలన్ (51 ప)

ఈపద్యములను బట్టి ఈ ఘట్టమున రాధామాధవ భక్తి నిరూపింపబడినది.

వైజయంతి :- వైజయంతీపురము సర్వసుఖములకు నిలయము. ఇచ్చట 'భౌమజనులకు బోలె బంధములు లేవు. అపవర్గ వాంఛ లేదు. 'యాతనలు బాధ్యతలు సమస్యలు లేవు. వ్యక్తులకు మధ్య తారతమ్యములు లేవు. సర్వోపపన్న సుఖమొక్కటే' అక్కడున్నది. 'కళలకు రసజ్ఞతల కిది కాణయాచి ప్రత్యణువునందిచ్చట ఆనంద ముండును. భావుకులకిచ్చట బ్రహ్మపట్టము సిద్ధించు'ను. ఈ పట్టణమునకు నాకసంజ్ఞ సార్థకము.

ఒకనాడింద్రుడు సభలో రాబోవు మరుని ఉత్సవము నాడు దేవవేశ్యలలో ఎన్నికగన్న దానికి 'స్మరవైజయంతి' బిరుదు నిత్తుననెను. తెల్గురాయడు దానికి రంభతగు ననగా తిమ్మనార్యుడు మేనక తగిన దనెను. శ్రీనాథుడు 'శశి'ని చెప్పెను. బృహస్పతి అది తేల్చుటకొక సంఘము వేయుమనెను. అందరును పింగళిసూరన ఆ సంఘాత్ముడనిరి. చివరకందు చేమకూర, పెలదిండుల శేషము వేంకటేశ్వరులు సభ్యులైరి. వారు అనుమతిని గొని 'బోణీ' చేయుటకు రంభయింటి కేగిరి. ఆమెను

'చూచి కుచాద్రి శృంగ నిభ
  చూచుకగోచర చూత కాతన
రాచ పరంపరా విస్మృమ
  రస్పృహులై భ్రమరామహాస్సమ
స్తాచిత శ్రీగిరీంద్ర శిఖ
  రాగ్రము జూచిన భక్తరాజులై
శ్లేచినహార్ష మంది రమి
  యింతురొ యట్లయి రా కవీశ్వరుల్' (25)

ఆమె దర్శనము శ్రీశైలసందర్శనమనుట విశేషము. అక్కడి చెలికత్తె తెలుపగా రంభ వచ్చి "నన్ను రచ్చకీడ్చి ఘనతను గొనసెంచిన సూరనగారు మీరేనా" అని అడిగి ఆహ్వానించెను. అప్పుడు సూరన

'వినుత శృంగార దేవతా విశ్వరూప
దర్శనము చేసితిని కవిత్వమున; తత్ప్ర
శస్తదేవతా మంత్ర బీజాక్షరమవు
నిన్ను స్మరియింపకయ యుండు నెట్టు
  నేను" (37)

అని ఆమెను కొనియాడెను. ఆమె ఆతనిని పడకింటికి తీసికొని పోయెను.

రంభ అనగా అరటి. అది అన్నింటిని ఇచ్చుచునది. దాని విశిష్టతను గూర్చి తెల్పుచు కవి

'ఒకనికిఁ బూవుగావలె, మ
ఱొక్కని కక్కఱయౌను గాయ, వే
ఱొకరుడు పండుఁగోరు నిక
నొక్కడు చాలను విస్తరాకు వృ
త్తికమగు రంభనుండి; గణి
కాగణ కల్పకమైన రంభనుం
డికవిక లేంద్రు లెల్లఁ దమి
నెల్లను గోరిరి పొంది రెల్లనున్. (43)

అని వర్ణించినాడు.

మొత్తం మీద వేశ్యాగృహములన్నియుచూచి నివేదికను ఇంద్రునకు కవులు సమర్పించిరి. దానిని బట్టి ఒకనాటి సభలో ఊర్వశికి ఇంద్రుడు బిరుదు నిచ్చి సన్మానించెను. మన్మథుడువచ్చి ఆమెతో పాటు అంతర్ధాన మయ్యెను. కాని వారెంతో దవ్వుల కేగలేదు రసవాహభూతరమ్యాత్మ లయ్యంతశ్చక్షువు విచ్చి చూచినదే యవ్వారి శుద్ధాంతమౌ' (96) నని కవి వర్ణించుటలో వారిద్దరు క్రాంత దర్శికి కనఁబడగలరు అను విషయము స్పష్టము.

నూరన కడకేగి ఆ అచ్చరతో మాకెట్లు సంపర్కము కలుగునో తెలుపుడని నిగమశర్మాదు లడుగగా 'మీబోటి పాత్ర లెందఱో ధరలో గలరు, శ్రీనాథాది కవుల కృతులలో పాత్రలగుటచే మీకింత కీర్తి గల్గెను. మేమందఱము నాకమందు పొందిన యను భవములు మిక్కిలి విశిష్టమైనవి. ఆయను భూతుల నన్నింటి నేర్చి కూర్చి 'ప్రసన్న కుసుమాయుధ' మను కావ్యరాజమును రచించితిని. భువికేగి దానిని ప్రచారము చేయుటకవకాశమును లేదు. కావున మీరు ఆ పుణ్యము గట్టుకొనుడు.

'కుతలిఁ జచ్చి స్వర్గస్థు లగుదురో లేదో బ్రదికి యుండి స్వర్గతులు కావలతు రేని కురమభావుక లగుచుఁ జేపట్టుఁ డింక కావ్యములను శృంగార భృంగారువులను' (103)

అని అనుటలో కావ్యవిశిష్టత కొనియాడ బడినది.

'సరస మనోమనోజపరి
షద్భవనంపు గవాక్షముల్ మనో
హరతను వల్లిఁ బూచినల
తాంతములందవుఁ గందువల్ సరా
సరిగుఱుతించు ఖంజములు
చానవిలోచనముల్ రసజ్ఞతల్
విరిసిన జాడనీకృతిని
విప్పినఁ జాలు ప్రసన్న మయ్యెడున్.

అని ఈ కావ్యవిశేషములను వర్ణించుట జరిగినది. ఇదే సందర్భమున

'ఈనినాదముల్ గావు సాహిత్యమనగ
శ్రావ్యమైన శబ్దమ్మున రమ్యమైన
యర్థమును హృద్యమైనట్టి యనుభవముగ
మలచునదియె పో సాహిత్యమహిమ
కనఁగ.' (109)

అని సాహిత్యమనగా నేమియో తెల్పబడినది.

అందరికి అందుబాటులో ఆనంద ముండును. ఎట్లును బ్రహ్మానంద మందదు. కావున కావ్యములో రసానందమును పొందవచ్చును. ఈ సందర్భములో –

'కావ్యకళారసజ్ఞతవి
కాసము బొందెనయేని మానవుం
డవ్యయమైనహ్లాద మెద
సాక్షిగఁబొందుట మాత్రగాదు స
ర్వవ్యసనాత్మపాశవము
బాయును దైవముతోడి భవ్యబాం
ధవ్య మెసంగి తానయొక
దైవమగున్ తనతోడివారికిన్.'(113ప)

(తరువాయి 7 వ పేజీలో)

వేడికోలు

శ్రీ యస్. వి. రంగనాథస్వామి

పాటల గంధి నీవు నను
బాధలు బెట్టుట పాడిగాదు నీ
మాటలతీరు చూడగను
మారుని బాధకు దాళలేని న
న్నాటలలోన బెట్టియును
నాటకమాడుచు నుంటి వీవికన్
మాటలు గట్టిపెట్టి నను
మక్కువ తోడుత నాదరింపవే.

చల్లనిగుండె నీది యని
జాగులు జేసిన నూరకొంటి నీ
చల్లని వింతమాటలకు
సంబర మందియు నిన్నునమ్మితిన్
కల్లలుగావు నమ్ము మిక
కాలముపోయిన రాదురా దికన్
చల్లనిమాట లాపి యిక
సంతస మొప్పగ చెంతఁజేరవే.

మాటకు మాట చెప్పెదవు
మంచిగ సాకులు సెప్పి నే డికన్
ఆటలలోన బెట్టియును
నాసలు చూపుదు వంతెకానినీ
మాటలలోని సత్యమది
మచ్చునకైనను గానరాదికన్
మాటలు గట్టిపెట్టి యిక
మన్మథపూజకు రమ్ము వేగమే.

రమ్మని వేడుకొంటి నిను రాణిగ జేతు
దనంచు, బల్కనే
పొమ్మన లేదు నిన్నెపుడుఁ
బూజలు చేసితి నీదురాకకై
ఘుమ్మని పూలవాసనలు
గ్రుమ్మగ వచ్చితి నిన్ను జూచితిన్
కమ్మని కౌగిలింతలకు
గాసిల జేసెదు న్యాయమా సఖీ

కల్లలుగాదు నమ్ము పర
కాంతలు వేవురు వచ్చి చేర నే
నొల్లనుగాక యొల్ల నెపు
డోచెలి నీదగు ముద్దుమోమికన్

జల్లెను పూలవానలను
  చల్లగ నామది సంతసింపగన్
వెల్లువ చేరర మ్మికను
  వేడుక తీరగ నాదరింపవే.

భామ నన్నిటు బాధింప భావ్య మగునె
మగువ యెరుగవె మారుని మంత్రశక్తి
మాట మన్నించి రాగదే మగువమిన్న
తరుణి గడచిన నిమిషమ్ము తాళజాల.

ఎంతని వేడుచు నుందును
కంతుని మొరవినగలేద కాంతరొ నీవున్
వింతగ జూచెద వేలనె
సంతస మొప్పగ నురమ్ము సరసత తెలియన్.

(6 వ పేజీ తరువాయి)

అని కావ్యరసానంద విశిష్టతను కవి తెల్పినాడు.

ఈవిధముగా కావ్యమున కథలన్నియు డా॥ యస్వీ జోగారావుగారు చేసిన ఊహలనుండి ఉద్భవించినను, క్రాంతదర్శియయిన ప్రతికవియు కావ్యమున కొక శృంగార రసాంబుధిలో నోలలాడు సామాన్య జీవివలె కన్పడి అంతర్యమున ఒక దవ్యతత్త్వము నారాధించు పరమ భాగవతోత్తముడుగా నిందు దర్శనమిచ్చుట ముఖ్యవిశేషము. భావమున కామియయిన ప్రతి కవీశ్వరుడును స్వభావమున మోక్షగామి అని నిరూపించుటయే కవి ముఖ్యోద్దేశముగా ఈ కావ్యమున కనిపించును. సౌందర్యోపాసకుడుగా మాత్రమే సంఘపు సంకుచిత దృష్టిలో కనిపించు ద్రష్ట, స్రష్ట అయిన కవి నిజమునకు తన కళోపాసనద్వారా ఆ పరతత్త్వము నుపాసించుచున్నాడని తెలియ జేయుటయే ప్రసన్న కుమమాయుధ కావ్య పరమావధి. లౌకికజగత్తులోని అపూర్ణ వాస్తవికతకు పూర్ణత ప్రసాదించిన కవి కల్పన కొక మచ్చుతునక ఈ కావ్యం. *

బ్రతుకు లోతులు

కవికోకిల శ్రీ మామిండ్ల రామగౌడు

బ్రతుకు సంద్రపు లోతులందున
వెతల గుట్టల వెన్ని మూగెనో
గుండె కొండలలోన నెగిరెడు
కోర్కెపిట్టల వెన్ని యాగెనో.

కడలి కడుపున తలలుదూర్చిన
బడుగు మమతల జాడలేవి ?
పుడమి యొడిలో నొడలుచేర్చిన
గడుసు మోహపు కోడె లేవి?

కటిక చీకటి దారులందున
కాములగు "సరదారు, లేగిరి
కంటి పాపల పొరల తెరలో
మింటినలుపుల చెలులు మూగిరి.

గతము గడ్డిగ నెమరు వేయుచు
సతము గ్రుడ్డిగ చేలలోబడి
బ్రతుకు బండిని లాగజాలని
బక్కయెద్దు విధానఁ గూలితి.

కలిమి జాతర కొల్లబోయెను
తెలివి రాతిరి తెల్లవారెను
మదపుటేనుగుల బట్టి చీల్చెడు
ముదిమి మకరము వచ్చిచేరెను.

పూవువాడిన తరుణమందున
తావితావున నిల్చియుండునె
దీపమారిన క్షణమునందున
దివ్య తేజము కానిపించునె.

కోతిరీతిగ మనము వనమున
కొమ్మపైననె దూకి దూకియు
గిరుల నెక్కియు పేర్మి తేనెలు
మరులు గొల్పగ నాకి నాకియు -

భవసముద్రములో మునిగియును
భవపు రత్నా లేరుకొంటిని
భవునివలె దుఃఖ స్రవంతిని
భార మనకయె తల ధరించితి.

శోకవిష భాండముల నీ నర
లోకమందున నిల్పవల దని
గుండె చెఱువున నింపుకొంటిని
నిండు బరువున నిక్కుచుంటిని.

చక్కదనముల టెక్కులన్నియు
చుక్కలై నను వెక్కిరించెను
సుందరమ్మగు ముఖపు కలువయె
చందురునిలో నిక్కిపొంచెను.

నవ్వులన్నియు పువ్వులాయెను
దివ్వెవెల్గులు మాయమాయెను
జవ్వనము రివురివ్వు మంచును
గువ్వయై వినువీథిపోయెను.

కాలసర్పము నీడలోకం
కాళమై తిరుగాడు కప్పను
బోలె బాధలమ్రింగుచుంటిక
కాళ విషవలయాల జిక్కితి

ఇది మహానాటకము దీనికి
నెప్పు డంతముగలదొ తెలియది
దెప్పుడారంభమ్ము జరిగెనో
యెవ్వడెఱుగును దీని మర్మము.

ఆదిపురుషం డెవ్వడో మరి
యంత్య పురుషుం డెవ్వడో యా
మూల పురుషుని జాడ తెలియక
మునులు వనమున మ్రాల్గుచుందురు

యుగయుగమ్ముల నుండి జగమున
పగలు రే లను కాలచక్రము
తిరుగుచుండగ లోకమెల్లను
పెరుగుచుండెను తరుగుచుండెను,

కంటికగపడు దృశ్యములు నిట
కాలవాహినిలోన గలియును
కాలపురుషుని కౌగిటన్ లో
కాలు గరగియు నిదుర జెందును.

కాలమున కెదురీత లీదుట
కల నిజమ్మని నమ్మినట్టుల
నద్దమందున వస్తుజాలము
లగపడున్ కనుకట్టురీతిని

విరులలో పరిమళము భాతిని
విత్తులో వృక్షమ్ములుండును
పటములో చిత్తరువు పోలెను
ఘటములో జీవనము లుండును.

మధ్యమాంబా గరీయసీ

– శ్రీ డా॥ అయ్యగారి నరసింహమూర్తి, ఎ. ఏ., పి హెచ్. డి.

'ప్రాకృతం కేవభుజ్ఞతే' యను రీతిగాఁ గొండ ఱీలోకమున' కనని వినని యట్టి నిందలకు గుఱియగుదురు. కొందఱు మనీషు లతిచిత్రముగాఁ గొన్ని విషయములను దారుమారు చేసి లోకమున వ్యాపింప చేయుదురు. అంధపరంపరా న్యాయముగఁ బ్రజలు పండితులుకూడ నావిషయమునే మార్పులేక చెప్పుచుందురు. ఆవిధమగు నపప్రథకు గురియైన వారిలో ముఖ్యముగ మున్ముందుగ నెన్నదగిన మగువ కైక. ఈమె ప్రకృతి సిద్ధముగ సరళము, కోమలము, స్నిగ్ధమునైన చిత్తప్రవృత్తి గలిగియు లోకమున భరింపరాని నిందలకు నెలవై యపకీర్తి కజ్జలవతియైనది.

ఈమె కేకయభూకాంతుని యనుంగు పుత్రిక. దశరథక్ష్మాకాంతుని ముువ్వురు కాంతలలో నీమె యొకతె. ఆభిజాత్యముచేగాని, పుట్టిన-మెట్టినయిండ్ల నునికివలన గాని దోషము లేనిది, దశరథున కత్యంతాను రక్త, బహిఃప్రాణముకూడ.

ఈమె మెథవళాంగు డను ముని వలన రాక్షసమాయలకు ప్రతీకారము చేయ నేర్చుకొనెను. దశరథు డొకపరి యింద్రునితో శంబరాసురుని మీదకు యుద్ధమునకుఁ బోవుచు తన బహిఃప్రాణమగు కైకనుకూడ తోడ్కొనిపోయెను. కైక తన బొటనవ్రేలి నుంచి రథచక్రమును గాపాడెను. దశరథుడీ యుపకారమునకు ముదమంది ఆమెను రెండువరములను కోరుకొమ్మని యడుగ నామె తనకు వలయునపు డడిగెద నని బదులు చెప్పెను. దానికి రాజును వల్లె యనెను.

శ్రావణు డను నొక మునిబాలకుఁడు దప్పికచేఁ దల్లడిల్లుచున్న తన తలిదండ్రులకు జలమును గొని తేవలె నని ఆలాబును గొని సమీపజలాశయమునకుఁ బోయి నీటిలో ముంచగా 'బుడబుడ' మను శబ్దము వచ్చెను. సరిగా నదేదినమున నాసమయముననే 'శబ్దవేధి' విద్య నభ్యసించిన దశరథుడు తన విద్యాపాటవమును బరీక్షింపఁ గోరిక కలవాడై 'బుడబుడ' మను శబ్దమును విని 'వనగజము'ను భ్రాంతిచే నొక బాణమును వేసెను. దురదృష్టవశమున నాశరము ముని బాలునకుఁ దగులఁగా నాతఁడు రోదించుచుఁ బ్రాణములను వీడెను.

రోదనా పథమునుబట్టి దశరథుడు పోయి అట వనగజమునకు బదులు ముని బాలకుని గాంచి తల్లడిల్లి "సామగరిడీలు నేర్చి మూలనున్న ముసలమ్మ"ను గొట్టినట్లు తా నేర్చిన విద్యయొక్క ముని బాలకుని ప్రాణములుతీయుట కక్కరకు వచ్చెనుగదాయని దురపిల్లుచు నిజవృత్తాంతమును తెలిపి, విగత జీవుడైన యాబాలుని తన భుజస్కంధములపై నిడుకొని మునిదంపతులకడకరిగి జరిగిన వృత్తాంతమును దెలుపఁగా వారు పుత్రవియోగ సంజనిత శోక సంతప్త హృదయులై ముందు వెనుక లాలోచింపక 'మావలెనే నీవును పుత్రవియోగ దుఃఖము ననుభవింతువుగాక' యని శాపమిచ్చి వారును దివంగతులైరి. చతుస్సముద్ర ముద్రిత భూమండలము నేలు భూజానియైన నేమి? చేసినకృత్యమునకు ఫల మనుభవింపక తీరదుగదా! ముని శాపమున కెదురు లేదు. కనుక నికచేయునది లేక పుట్టెడు దుఃఖముతో గృహోన్ముఖుడైనాడురాజు.

దశరథుడు కౌశల్యా, కైకేయీ, సుమిత్రలను వివాహమాడి చాలకాలమయినదిగాని యేయొక్కరి యందును నింటికి దీపమ్మగు సంతానము మాత్రము కలుగకుండెను.

దశరథుఁడు తాను సకలభోగ స[illegible]న్నుడైనను సదనమ్మునకు దీపమ్మగు సంతానము లేకపోవుటచే వసిష్ఠుని యాజ్ఞగైకొని పుత్రకామేష్టి యొనరించెను. అంతట యజ్ఞపురుషుఁ డరుదెంచి దశరథున కొక పాయసపాత్ర నందించెను. ఆతడా పాయసములో నర్ధభాగమును కౌసలకిచ్చినపుడుగాని, అర్ధభాగమును సుమిత్రకిచ్చుటయేగాక మఱియొక అర్ధభాగమును కూడ నామెకే యిచ్చినపుడుగాని కైక యెంతమాత్రము అడ్డము చెప్పఁగాని, ఆగ్రహము చెందుటగాని చేయలేదు.

కౌసల్యాయై నరపతిః
పాయసార్ధం దదౌతదా!
అర్ధాదర్ధం దదౌచాపి
సుమిత్రాయై నరాధిపః!
కైకేయ్యైచావశిష్టార్థం
తదౌపుత్రార్థ కారణాత్ !
ప్రదదౌచావశిష్టార్థం
పాయసస్యామృతోపమమ్ !

శుక్తిగర్భములోన నుండెడు
మౌక్తికమ్మున కెటుల గలిగెను
రత్నమై యలరారు భాగ్యము
రాదురా! యందఱికె మోక్షము

నీటిబుడగలు నరుల బ్రతుకులు
నింగి నెగిరెడు గాలిపడగలు
విశ్వమెల్ల మహేంద్రజాల మ
శాశ్వత మ్మని తెలియ జాలము.

బ్రతుకు పొలమున మేల్మిబంగరు
పంటలను పండించు కొనవలె
బ్రతుకు తోటలలోన మల్లెల
బాటలను వేయించుకొనవలె.

బ్రతుకు నొక శిల్పముగ మలచియు
భావిజనులకు కాన్క నిడవలె
బ్రతుకులోతులలోన నితరులు
రతనముల జతపఱచుకొనవలె.

(ఆకాశవాణి హైదరాబాదువారి సౌజన్యముతో)

అనుచింత్య సుమిత్రాయై
పునరేవ మహామతిః
ఏవంతాసాం దదౌ రాజా
భార్యాణాంపాయసమ్ పృథక్ ॥

శ్రీరామచంద్రమూర్తిని పట్టాభిషిక్తుని చేయుటకై వృద్ధరాజు నిశ్చయింపగా వసిష్ఠాది మహర్షులు ముహూర్తము నిశ్చయించిరి. పట్టణమంతయు నెటు చూచినను నయనానంద కరముగ నున్నది. ఏదెస పరికించినను గోలాహలమే. మఱునాడే పట్టాభిషేక మహోత్సవము.

ఈపట్టాభిషేక మహోత్సవ మునకు ముందు రామునితో దశరథుని సంభాషణము.

విప్రోషిత శ్చ భరతో
యావదేవ పురాదితః
తావదేవాభిషేక స్తే
ప్రాప్తకాలో మతోమమ ॥
(అయోధ్య 1-25)

దూరదేశమునకుఁ బోయియున్న భరతుడీ పట్టణమున కెంతవఱకు రాకుండునో యంతవఱకే ఈ అభిషేకమునకుఁ దగిన కాల మని నాకు తోచుచున్నది.

కామం ఖలు సతాం వృత్తే భ్రాతా తే భరత స్థితః జ్యేష్ఠానువర్తీ ధర్మాత్మా సానుక్రోశో జితేంద్రియః (అయోధ్య 4-26)

నీతమ్ముడగు భరతుడు మిక్కిలి సజ్జనుల యాచారమునందున్నవాడే. అన్నయగు నిన్నను సరించువాడే. ధర్మబుద్ధి గలవాడే.దయగలవాడే. జితేంద్రియుడే. ఇందేమియు సందియము లేదు.

కింతు చిత్తం మనుష్యాణాం, అనిత్యమితి మేమతిః సతాంతుధర్మనిత్యానాం కృత శోభిచ రాఘవ॥ (అయోధ్య 4-27)

అట్లయినను మనుష్యుల చిత్తము చంచలం బని నాసిద్ధాంతము. కొంచెమైనను ధర్మము తప్పని పెద్దలు మాత్రమే తమకుఁ జేసిన యుపకారమును తలంతురుకాని యెంత మాత్రము భేదము నొందరు.

ఉత్తరార్థము: కొంచెమైనను ధర్మము. తప్పని పెద్దలునుగూడ మిక్కిలి చేయఁబడుదానికి సంతోషింతురు. కాని చేయఁబోవు దానికి సమ్మతింపరు. ఇపుడు నీకభిషేకంబు జరిగెనేని భరతునకుంగూడ రాజ్యమునం దాసకలుగును.

ఈభాషణములనుబట్టి దశరథునకు భరతుని విషయమున నొకవిధమైన భీతి గల దని తెలియుచున్నది.

ఇది యిటు లుండ భరతుని పట్టాభిషేకమును గూర్చి మంథర కైకకు చేయు బోధలును దశరథుని చిత్తవృత్తి కనుగుణముగనే యున్నవి. 'యద్భావం త ద్భవతి' యనునట్లు ధశరథుని దురాలోచనము నకు మంథర దూరాలోచనము ఎంత చిత్రము,అదృష్ట మనిన ఇదియే కాబోలు.

సిరితావచ్చిన వచ్చును
సలలితముగ నారికేళ సలిలముభంగిన్
సిరితాపోయిన పోవును
కరిమ్రింగిన వెలగపండుకరణిని సుమతీ
అనిగదా సూక్తి.

అపవాహ్య స దుష్టాత్మా భరతం తవ బంధుషు కాల్యే స్థాపయితా రామం రాజ్యే నిహతకణ్టకే॥ (7-24)

దుష్టాత్ముడగు నాదశరథుడు నీపుట్టినింటికి భరతుని పారఁద్రోలి యతడు లేని సమయంబుఁ జూచి రేపు ప్రాతః కాలంబున నెంతమాత్రమును శత్రువులు లేకుండుటం జేసి బహుసుఖ ప్రదంబయిన రాజ్యంబునందు రామునకుఁ బట్టాభిషేకము చేయఁబోవుచున్నాడు.

దశరథుని కుటిలాత్మను గ్రహించి దానిచేఁ గీడును శంకించినదై దూరాలోచన చేసిన మంథర కైకమనను మార్చుటకు యత్నించి సఫలీకృతురాలైనపుడు మంథరను దోషిణిగాఁ దలంచుట యుక్తమేమో ఒకపరియోచింపుఁడు. ఆపద రానున్నపుడు తన్నివారణకై యత్నించుట దోషముకాదుగదా!

అసలీ పట్టాభిషేక మహోత్సవ విషయము కౌసల్యా సుమిత్రలకుఁ దెలిసినదే కాని కైకకు తెలిసినట్లు లేదు.

అనిష్టే సుభగాకారే సౌభాగ్యేనవికత్థసే చలంహి తవ సౌభాగ్యం నద్యాస్రోత ఇవోష్ణగే (7-15)

ఎండాకాలమునం దేటిప్రవాహమువలె నీ సౌభాగ్యమంతయు నాశము నొందుచున్నది.

ఈమంథర పలుకులకు కైక కుపిత యగుచు నిట్లు పలుకుచున్నది. కైకేయీ త్వబ్రవీ త్కుబ్జాం కచ్చిత్ క్షేమం న మంథరే విషణ్ణవదనాం హిత్వా లక్షయే భృశ దుఃఖితామ్ (7-17)

మంథరా! నీకు క్షేమంబు లేదాయేమి? నీమొగంబున దుఃఖచిహ్నములగపడుటచే నీవు మిగుల దుఃఖంబు నొందినావని తలంచుచున్నాను.

'ఇంకను నిద్రించుచున్నావేమి రాముడు పట్టాభిషిక్తుడగుచున్నాడు. మహాభయము నిన్నెదుర్కొనుచున్నదని మంథరచెప్పినపుడు కైక

అతీవ సా తు సంతుష్టా కైకేయీ విస్మయాన్వితా,ఏకమాభరణంతస్యై కుబ్జాయై ప్రదదౌశుభమ్' (7-32)

ప్రియవార్త నందించిన యా ప్రమద మంథరకు నిజాభరణమును పారితోషికముగా నొసంగుటయే గాక

ఇదంతు మంథరే మహ్యమాఖ్యాసి పరమం ప్రియమ్ ఏతన్మే ప్రియమాఖ్యాతుఃకిం వా భూయః కరోమి తే;రామేవా భరతే వాహం విశేషం నోపలక్షయే తస్మాత్తుష్టాఽస్మి యద్రాజా రామం రాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి. (7-34,35)

మంథరా! ఈప్రియవార్త నందించిన నీకు మరల నేమి ప్రియ మొనర్పవలెనో తెల్పుము. రాముడును భరతుడును ఒకటియే. వారియందు నాకు భేదభావము లేదు. రాజు రాముని యువరాజుగాఁ

జేయుట నాకెంతయు సంతుష్టిని కలుగఁజేయుచున్నది.

న మే వరం కించి దిత స్త్వయా పునః ప్రియం ప్రియార్హే సువచం వచః పరమ్, తథా హ్యవోచ స్త్వ మతః ప్రియోత్తరం పరం వరం తే ప్రదదామి తం వృణు (7-36)

మంథరా! నీవు సంతోషమునకుం దగినదానవు. ఈ రామాభిషేక వార్త కన్నను ఇతరమైన యింతటి ప్రియవార్తను నాకింక నీవు చెప్పలేవు. అట్టి ప్రియవార్తను నీవిపుడు చెప్పితివి, కావున నీకు నన్నిటికంటె హెచ్చుగా సంతోషంబు కలిగించువస్తువు నిచ్చెదను దానిని కోరుకొనుము.

దీనినిఁబట్టి రామునియెడ కైకకుఁగల వాత్సల్యాను రాగము లెట్టివో తెలియుట యేకాక ఆమెసారళ్య సౌశీల్యములు వ్యక్తము లగుచున్నవి. రాముడు సవతి బిడ్డ డను అభిప్రాయమే ఆమె కున్నట్లు కనబడదు.

అయినను మంథర యూరకొనలేదు. శ్రీరామపట్టాభిషేకమువలన నింకను నీక నర్థ పరంపర గలదని దురపిల్లు మంథరతో

ధర్మజ్ఞో గురుభిః దాంతః కృతజ్ఞః సత్య వాక్ శుచిః, రామోరాజ్ఞః సుతో జ్యేష్ఠో యౌవరాజ్య మతోఽర్హతి, భ్రాతౄన్ భృత్యాంశ్చ దీర్ఘాయుః పితృవత్ పాలయిష్యతి,సంతప్యసే కథం కుబ్జే శ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్. (8-14)

ధర్మజ్ఞుఁడు, జితేంద్రియుడు, సత్య వచనుడు, శుచియు నగు శ్రీ రాముడు జ్యేష్ఠుడగుటవలన నా ఆయుష్మంతుడే రాజ్యమున కర్హుడు. ఆదీర్ఘాయువు జనకుని వలెనే భ్రాతృ, భృత్యాదులను జక్కగాఁ బరిపాలించును. మంథరా! శ్రీరామ పట్టాభిషేక మనిన నీ కెందు కింత సంతాపము.

భరత శ్చాపి రామస్య ధ్రువం వర్ష శతాత్ పరమ్ పితృ పైతామహంరాజ్య మవాప్తా పురుషర్షభః (3-16)

రాముడు నూరేండ్లు రాజ్యము పాలించిన వెనుక పురుష శ్రేష్ఠుడగు భరతుడు పితృ పైతామహం బగు రాజ్యము నొందఁగలఁడు. ఇది నిశ్చయము.

సా త్వ మభ్యుదయే ప్రాప్తే వర్తమానే చ మంథరే భవిష్యతి చ కల్యాణి కిమర్థం పరితప్యసే (8-17)

మంథరా! ఇపుడు రామాభిషేక రూపం బగు మంగళంబు సమీపించి యున్నది. ఇక భరతాభిషేక రూప మంగళము రాగలదు. అట్లు మంగళ పరంపరలు కలుగుచుండగా నీ వేల దుఃఖించెదవు.

యథా మే భరతో మాన్య స్తథా భూయోఽపి రాఘవః కౌసల్యాతోఽతిరిక్తం చ సోఽను శుశ్రూషతే హి మామ్ రాజ్యం యది హి రామస్య భరత స్యాపి తత్తదా మన్యతేహి యథాత్మానం తథా భ్రాతౄం శ్చ రాఘవః (8-18,19)

రాముడు కౌసల్యకుఁ జేయు శుశ్రూష కంటె హెచ్చుగా నాకు శుశ్రూష చేయుచున్నాడు. కావుననే నేను భరతుని యం దెంత బహుమాన ముంచవలయునో అంతకన్న హెచ్చుగా రాముని పైని బహుమాన ముంచవలయును. రాముడు తన్నెట్లుచూచు కొనునో యట్లే భేదంబు లేక తమ్ములను జూచుకొనువాడు కావున రామునకు రాజ్యంబు వచ్చునేని యపుడు భరతునకును రాజ్యంబు వచ్చినట్లే.

లోక మనుచున్నటు లామెకు ముద్దుల పట్టి శ్రీరామచంద్రునిపై ప్రేమ యే లేనిచో అమృతంపు సోనలవంటి పలుకు లామె నోటినుండి వెలువడి యుండవు. సత్యాసత్యము లెఱుంగనిలోకము సకల గుణాభిరామ యగు నారామపై మాయని మచ్చను దెచ్చి పెట్టినది.

కైక యీరీతిపలుకు లెన్ని చెప్పినను వినక మంథర యింకను నీవిధముగ పలుకు చున్నది. ఈమంథర వాక్యములు వెనుకటి దశరథుని వాక్యములకు ప్రోద్బలకముగా నున్నవి.

ఓకైకమ్మా! యథార్థముగ నీయందు నీభర్త కత్యధికానురాగ మున్నచో రామ పట్టాభిషేకమును గూర్చి నీకు మాట మాత్రమైన చెప్పినాడా? పిన్న తనముననే భరతుని మాతుల గృహమున కెందుల కంపినాడు?

బాల ఏవ హి మాతుల్యం భరతో నాయితస్త్వయా సన్నికర్షాచ్చ సౌహార్దం జాయతే స్థావరే ష్వపి (8-28)

భరతుడు చిన్నవాడుగా నున్నపుడే నీవతనిని మేనమామయింటికి పంపితివి. ఎల్లపుడును దగ్గరనుండుటవలన వృక్షాదులయందు గూడ చెలిమి హెచ్చుగా గలుగుచున్నది. అట్లుండ భరతుని యందు దశరథునకుఁ బ్రేమకలుగునని చెప్పనేల? అట్టి ఉపాయంబును నీవు చెఱిపితివి.

ఇక దశరథుని గూర్చి కైకపై అతని కూరిమిని గూర్చి మంథర చెప్పిన పలుకులును సత్య సన్నిహితములు.

ధర్మవాదీ శఠో భర్తా శ్లక్ష్ణవాదీ చ దారుణః, శుద్ధభావేన జానీషే తేనైవ మతి సంధితా (7-24)

నీభర్తయగు దశరథుఁడు నోట ధర్మంబును జెప్పుచుండును. స్వభావమున రహస్యముగాఁ గీడుసేయు. పైకి బహు ప్రియంబుగా మాటలాడును. స్వభావంబున బహుక్రూరుఁడు. నీవు కపటంబులేని దానవు. కావున నభినయించువానిని సత్యంబుగా నమ్ముచున్నావు.నిన్నతడట్లు మోసపుచ్చుచున్నాడు.

ఇక రాముడు రాజ్యాభిషిక్తుడగుచో నీవు కౌసల్యకు దాసివి కావలసివచ్చును. అపుడు నీకు జరుగు ననాదరణ మింతింత యనరానిదిగా నుండును. వీనినుండి బయటపడుటకు నీభర్త నీకిదివరలో వాగ్దత్తము చేసిన వరములీ తఱి పనికి వచ్చును. అందు మొదటిది భరతుని

రాజ్యాభిషిక్తునిగాఁ జేయుట, రెండవది రాము నడవులకుఁ బంపుట అను నీ రెండు వరముల నడుగు మని నిర్విరామముగా బోధించి కైకకుఁ దలకెక్కించినది కుబ్జ.

యథా హి రామః పృథివీ మవాప్స్యతి ధ్రువం ప్రణష్టో భరతో భవిష్యతి అతో హి సంచింతయ రాజ్య మాత్మజే పరస్య చైవాద్య వివాస కారణమ్ (8-39)

రాము డెప్పుడు భూమికి రా జగునో యపుడే భరతుడు నాశంబు నొందును. కావున నీకొడుకు భరతునకు రాజ్యంబు వచ్చునట్లును రాముని పట్టణంబు వెడల గొట్టించునట్లును దగినయుక్తుల నాలోచింపుము.

కొట్టకొట్టగా పర్వతములైనను పిండి యగునట్లు మంథరా వాక్యములు కైక హృదయముపై నౌషధమువలె పని చేసినవి. దాని కుపాయముగా మంథర ఈపలుకులు పలికినది.

తవ దేవాసురే యుద్ధే సహరాజర్షిభిః పతిః అగచ్ఛత్త్వా ముపాదాయ దేవరాజస్య సాహ్యకృత్ (9-11)

దిశమాస్థాయవై దేవి దక్షిణాం దణ్డకాన్ ప్రతి, వైజయంత మితి ఖ్యాతం పురం యత్ర తిమిధ్వజః (9-12)

రాణివగు కైకేయీ! పూర్వము దేవాసుర యుద్ధమునందు నీ పెనిమిటి దశరథుడు దేవేంద్రునకు సాహాయ్యము సేయుటకై తనక్రింది రాజులతోఁగూడ నిన్ను పిలుచుకొని దక్షిణపు దిక్కునందు దండకారణ్యము చేరి యచట తిమిధ్వజుడగు శంబరాసురుని రాజధానియగు వైజయంతం బను బట్టణంబునకుఁ బోయెను. అక్కడనా యుద్ధంబున.

అపవాహ్య త్వయా దేవి! సంగ్రామాన్నష్టచేతనః తత్రాపి విక్షత శ్శస్త్రైః పతి స్త్రేరక్షిత స్త్వయా (9-16)

ఓ కైకేయీ! అపుడు సారథ్యంబు సేయుచున్న నీవట్లు యుద్ధంబున మూర్ఛిల్లియున్న నీ పెనిమిటి దశరథుని యుద్ధభూమిని విడిచి యవ్వలకుఁ గొనిపోయి శీతలోపచారంబులం దనిపి కాపాడితివి. నీవు కొనిపోయి యున్న ఆరహాస్య స్థలంబునకుఁ గూడ నాయసురులువచ్చి దశరథుని నానావిధాయుధంబులఁ బ్రహరింపగా నీవప్పుడు కూడ మఱియొక చోటునకుఁ గొనిపోయి మఱల కాపాడితివి.

తుష్టేన తేన దత్తౌ తే ద్వౌ వరే శుభదర్శనే మంగళకరంబులగు కండ్లుగల కైకేయీ! ఆదశరథుడు నీవు రెండు మార్లు చేసిన యుపకారంబునకు, సాహసంబునకు సంతసించి నీకు రెండు వరంబులిచ్చెను. వాని నీతరుణంబున నుపయోగించుకొని రాఁబోవు నాపదలను బాపుకొనుము.

చతుర్దశ హి వర్షాణి రామే ప్రవాజితే వనమ్ ప్రజాభాగవత స్నేహ స్థిరః పుత్రో భవిష్యతి (9-21)

రాముడు పదునాలుగు సంవత్సరంబులు అడవిలో నుండునట్లు చేయుదువేని ఆకాలంబులో నీకొడుకు భరతునిపైఁ బ్రజలకు దృఢానురాగంబుగలిగి యాపై రాముడు వచ్చి రాజ్యంబునకై యెంత యత్నించినను ఆతని యత్నంబు సాగక భరతునకు రాజ్యంబు స్థిరంబుగా నుండును.

రామ ప్రవ్రాజనం చైవ దేవి యాచస్వ తం వరమ్ (9-32)

రాణివగు కైకేయీ! అట్లగుటం జేసి నీవు భరతాభిషేకము కోరినపుడు దానితోఁ గూడ విడువక రాము నడవికి పంపవలె ననియు దశరథునడిగి కొనుము.

లోకమున చెప్పుకొను నటుల కైక తొందరపాటున పదునాలుగు దినములనుటకు మారుగా పదునాలుగు వత్సరములనిన దని చెప్పుట సరికాదు. ఒకనికి ఒకవిషయమై హక్కు కలుగవలెనన్నను, గడుపు పదిరెండేడులనుండి పదునాలుగేడుల కాలము కావలయును. ఆకారణముననే పాండవులచే కౌరవులు పదుమూడేడులు అరణ్యాజ్ఞాత వాసములు చేయించిరి.

పైపలుకులు (మంథరవి) కైక పై బాగుగాఁ బని చేసినవి. కావుననే కైక కుబ్జతో 'త్వ మేవ తు మమార్థేషు నిత్య యుక్తా హితైషిణీ నాహం సమవబుధ్యేయం కుబ్జే రాజ్ఞశ్చికీర్షితమ్' (9-39)

గూనిదానవగు మంథరా! నీవొకతెవే నాకార్యములయందుఁ జాల నాసక్తిగల దానవు. నీవులేక నేను మాత్రమే యయినచో నిపుడు దశరథ మహారాజు రామాభిషేకము చేసి నన్నుఁ జెఱుపఁ దలంచుటను దెలిసికొనలేను.

(సశేషం)

సాహిత్య రమణీ !

శ్రీ చింతలపూడి వెంకటేశ్వర్లు, ఎం.ఏ.

చలం చచ్చి చాన్నాళ్ళయింది.
శరీరంమాత్రమే మొన్న మొన్న
కాలిపోయింది.

ఆయనగారి నాయికలకు - గృహాలూ,
అభిమానులకు మైదానమూ మిగిలాయి
ఏమైతే నేం
పత్రికా పతివ్రతల కంటతడి కూడా
ఆరిపోయింది.

కాబట్టి ఓ సాహిత్య రమణీ
ఇకనైనా పవిటనిండుగా కప్పుకోవమ్మా.

శాకుంతలోత్తర రామచరితములు

– శ్రీమతి కుసుమ, ఎం. ఏ.

'కావ్యేషు నాటకం రమ్యం
నాటకేషు శకుంతలా'

శకుంతల కణ్వ ఋషి దుహిత యనుట కంటె కవికుల గురు కాళిదాసుని పుత్రిక – అనడం సమంజసం. నాటకములలో శకుంతల గొప్పదని పండితాభిప్రాయం. విద్వత్సూక్తి అట్టిదే. భవభూతి మహాశయవిరచిత ఉత్తరరామచరిత నాటకము సర్వలోక మనోరంజనము. అందు చేతనే "ఉత్తరే రామచరితే భవభూతి ర్విశిష్యతే' అనిరి (తద్రచనచే భవభూతి విశిష్టుడైనాడు.) కాళిదాస, భవభూతు లిర్వురును వాగర్థముల విలువ తెలిసిన వారే! ఇర్వురును 'నాన్యృషిః కురుతే కావ్యమ్' అని తలపింప చేయకలిగినవారే! ఇర్వురును వాల్మీకి 'మధుమయ ఫణితిని' జీర్ణించుకొనినవారే! 'ఆకాశము ఆకాశమువలెనే ఉంటుంది. వారినాటకములు వారివివలెనే ఉంటాయి–" అంటే అతిశయోక్తి కాదు. వారికి సమస్తలోక ప్రఖ్యాతిని సముపార్జించిన 'శాకుంతల', ఉత్తరరామచరితము' లలో అనేకములైన పోలికలు కనబడతాయి. శ్రీ రామస్వామి శాస్త్రి గారు–కాళిదాసు చాల, suggetive, భవభూతి చాల expressive అనిరి.

శాకుంతలము నవరస రంజిత ధనుస్సు, ఉత్తరరామచరితము కరుణ రసప్రధాన నీలాకాశము. నాయకులు దుష్యంత, శ్రీరామచంద్రులు ధీరోదాత్తులు, గంభీరులు; ప్రజాపాలక రంజకులు, ధర్మరక్షా కంకణ బద్ధులు; దేవలోకాధిపతినే మెప్పించిన జగదేక వీరులు. దుష్యంతుడు దక్షిణ నాయకుడైతే (చాలమంది భార్యలు కలవాడు). శ్రీరాముడు ఏక పత్నీవ్రతాన్ని అవలంబించిన అనుకూల నాయకుడు. శకుంతలముగ్ధ; సీత, శకుంతల లిరువురూ పతివ్రతాశిరోమణులు. రెంటిలోనూ బాలకులు తల్లిదండ్రులను కలిపి, నాటకాంతముల నాటకాన్ని అంతటినీ 'జిగేల్' మని మెరిపించి, ప్రధాన సూత్రధారులు వారే అయ్యారు.

కథలో పోలికలను గమనించేముందు కథలను సంక్షిప్తంగా చెప్పుకొందాము. శాకుంతలంలో 'దుష్యంతుడు ధర్మారణ్యమునకు వేటకువచ్చి, 'అవ్యాజమనోహర వపుః' శకుంతలనుచూచి ప్రేమించెను. గాంధర్వవిధిని ఆమెను పెళ్ళాడి, అంగుళీయకాన్ని ఇచ్చి, రాజధానికి వెళ్ళాడు. పరధ్యానముగానున్న శకుంతల దుర్వాస శాపానికి గురి అవుతుంది. శాపతాడిత విస్మృతిగ తానుయాయియైన దుష్యంతుడు ఆమెను నిరాకరిస్తాడు. అంగుళీయక అభిజ్ఞానముచే ఆమె గుర్తుకువస్తుంది. చివరకు పుత్రుడు భరతుని, భార్యశకుంతలను మారీచాశ్రమంలో కలుస్తాడు.

ఉత్తర రామచరితములో జనాపవాదుకు తల్లడిల్లిన శ్రీరాముడు, సీతను అడవులకు పంపి, ఆమెను వదలి, తన విధ్యుక్తధర్మమును నిర్వహిస్తాడు. శంబూకవధానంతరం తిరిగివస్తూ, అశ్వమేధ యజ్ఞాశ్వాన్ని అడ్డగించిన లవుని, కుశుని, తర్వాత సీతను వాల్మీకాశ్రమంలో కలుస్తాడు.

ఈ రెండు కథలలో భార్యాభర్తల వియోగమే ప్రధానమైనఇరుసు అయినది. శకుంతలాదుష్యంతులను కలిపిన భరత కుమారుడు పంచవర్ష ప్రాయుడు. సీతారాముల సుపుత్రులు కుశలవులు ద్వాదశ వర్ష ప్రాయులు. సింహపు పళ్ళను లెక్కపెట్టిన ఘనుడు భరతుడు యాగాశ్వాన్ని నిలిపిన ఘనుడు లవుడు. బాలకులు అమోఘవీరులు.

ఇలా తల్లీతండ్రీ, పిల్లలమధ్య నడచిన రెండునాటకాలు 7 అంకాలను కలిగి ఉన్నవి. 'గ్రీవాభంగాభిరామమ్ ముహురనుపతతి స్యందనేదత్తదృష్టిః' అనే వర్ణన ననుసరించి, దుష్యంతుడు 'ప్రస్తావనా'–పద్ధతిలో రంగస్థలమును ప్రవేశించినాడు. భవభూతి– 'స్నేహాత్సభాజయితుమేత్య...' 'జనకుడు స్నేహమున రంజింపజేసి, ఉత్సవమున, విదేహకు వెళ్ళెను. అందుచే కలతబారిన దేవిని ఓదార్ప నరేంద్రుడు రాజగృహమునకు వెడలెను. 'అని సూత్రధారునిచే చెప్పించి, ప్రస్తావనతో శ్రీరామభద్రుని రంగప్రవేశము చేయించినాడు.

సన్నివేశములలో కూడా రెండింటికి అతి సన్నిహితత్వం ఉన్నది. దుష్యంతుని వైఖానసాదులు శకుంతలను కణ్వాదులు 'చక్రవర్తివంటి పుత్రుని గనుమని' ఆశీర్వదించారు. అష్టావక్రముని 'వీరప్రసవా భూయాః' వీరులగు పుత్రులు కలుగుదురు గాక!' అని ఆశీర్వదించాడు. వారి వాక్కులు ఫలించుట నిక్కువము. కనుకనే శ్రీరాముడు 'లౌకికానాం హి సాధూనా మర్థంవా గనువర్తతే, ఋషీణాం పునరాద్యానాం వాచమర్థోనుధావతి॥' అన్నాడు. సామాన్యలౌకిక జనుల మాటలు అర్థాన్ని అనుసరించి మెలగుతారుకాని ఋషుల వాక్కునే అర్థంఅనుసరించి పరిగెత్తుతుంది. ఇది వాస్తవమే కదా! ఈ ఆశీస్సులు ఇట భావికథా సూచనా ప్రయోజవాన్ని కూడా సాధించాయి.

ఆ దంపతుల దాంపత్యం వనాలలోనే సాగింది. శకుంతలాదుష్యంతులు అరణ్యంలోనే తమ అనురాగాన్ని పంచుకున్నారు. ఉత్తరరామచరితమ్లో సీతారాములు రాజభవనంలో ఉన్నప్పటికీ లక్ష్మణుడు చూపిన చిత్రాల వ్యాజమున వారివనసీమనివాసఖేలనాదుల నే భవభూతి చిత్రించాడు. 'అలసలలిత ముగ్ధా... పరి

మృదితమృణాళీ దుర్బలాన్యంగకాని త్వమురసి మమకృత్వా యత్ర నిద్రామవాప్తా' మార్గఖేదంచే వాడినతన 'దండకారణ్య ప్రియసఖి'ని తన ఎదపైన నిద్రింపజేశాడు; 'స్వహస్త ధృతతాలవృంత ఆత పత్రము'తో ఎండ తగులనీయలేదట! ఈవిధంగా వారు చిత్రాలలో నాటి జీవితాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకున్నారు. కాని విధివశాత్తు తనచేయినే తలదిండుగా ఇచ్చి అర్ధాంగిని నిదురపుచ్చిన మధుర సన్నివేశం ఎంతోసేపు నిలువలేదు. జనాపవాదు వచ్చినది. రాముడు సీతను కారడవుల విడువనంపినాడు. ఇది తప్పనిసరి అయినది. కాని శాకుంతలంలో రాజా శకుంతలను విస్మృతిపథగామియై వదలినాడు. రెండిటికీ పర్యవసానం ఒకటే! దుర్భర వియోగ విప్రలంభం! దుష్యంతుడు గర్భవతియైన ముగ్ధను తిరస్కరించాడు. కఠోరగర్భాలసయైన జానకిని వెడలనడిపాడు రాఘవుడు...

రెండింటిలోనూ నాయకులు ధర్మరక్షాకంకణబద్ధులు; ప్రజానురంజక పాలకులు. మరణించిన సార్థవాహుని ధనాన్ని స్వాధీనపరచుకొనుట కనుచరులు సలహాను ఇయ్యగా, రాజు ఒప్పుకొనలేదు. ఆవర్తకుని ధనం అతని కుటుంబానికే చెందేటట్లు తీర్పుచెప్పి, న్యాయాన్ని చేకూర్చాడు దుష్యంతుడు. శ్రీరాముడు ద్విజుని మృతశిశువును బ్రదికించుటకై శూద్రముని శంబూకుని అనిష్టతతో వధిస్తాడు. అప్పుడు 'సీతావివాసనపటోః కరుణా కుత స్తే? రే హస్తదక్షిణ...' నిండు చూలాలిని అడవికి పంపిన నీకు కరుణఎక్కడిది? ఓ దక్షిణహస్తమా? అని విలవిలలాడతాడు.

అభిజ్ఞాన శాకుంతల, ఉత్తరరామచరితలములలో వింతగొలిపే అతివిచిత్రమైన పోలిక ఏమిటంటే అది పుష్పకవిమానం-(రథం). ఇంద్రునివద్దనుండి తిరిగివస్తూ, సుందరప్రకృతి దృశ్యాకర్షితుడై, దుష్యంతుడు మారీచాశ్రమ ప్రాంతాలలో దిగుతాడు. శ్రీరామచంద్రుడు పుష్పకవిమానంలో బయలుదేరి, శంబూకుని వెదకుతాడు. తిరిగివస్తూ చంద్రకేతు లవుల యుద్ధాన్ని చూసి, వారిస్తూ విమానంనుండి దిగుతాడు.

(సశేషం)

నూతలపాటి కవితావధూటి

(గతసంచిక తరువాయి)

- రత్నశ్రీ (యస్. రాజశేఖర్, బి. ఏ.)

గంగాధరం వెన్నెలలాటి చల్లని గీతాల్ని పాడినా, వేసవిలాటి మండుతున్న ఎండలో తన గుండెలోనినదించిన, ప్రవహించిన, పరవళ్ళుతొక్కిన వలపు గీతాల్ని, అమృతపాతాన్ని మనకు 'నవనీతంలాంటి నవగీతాన్ని' అందిస్తాడు. "వేసవిలో వలపుగీతాన్ని" స్పందిస్తూ.

*పృథ్వినా ప్రేయసి
మలయమారుతం నాదూతిక అని

ప్రారంభించి మధ్యలో ఇలా అంటాడు.

"నేనునిజం నాదొక యిజం
నేను పృథ్విని ప్రేమిస్తున్నానూ.
చెమటతీసి
చెమట ముత్యాలహారం వేసి."

ఆయన ఎవ్వరూచేయని, చేయబోని పనిచేసాడు. ఎవరైనా అందమైన వస్తువుల్ని ఆనందాన్ని కల్గించే ప్రకృతిని, పదార్థాన్ని ప్రేమిస్తారు తప్ప (మట్టిని) భూమిని ఎవరు ప్రేమిస్తారు? ఆయన భూమిని ప్రేమించడంలోనే ప్రత్యేకత ఉంది. ఒకడు ఆనందంగా ఉంటున్నాడంటే దానికి పరోక్షంగా కారణభూతమయ్యేది భూమేకదా! అన్నిసంపదలకు నిలయం రైతుబిడ్డ కావడంవల్ల భూమంటే ఎనలేని ప్రేమ, గౌరవం ఆయనకి- ఆభూమినుంచి వచ్చే ఫలితాన్ని, మర్చిపోలేము కాబట్టి ఆయన దృష్టిలో సామాన్యుడే నేటి చక్రవర్తి. కష్టించేవారినే ఆయన గౌరవిస్తాడు. సౌందర్యానికి, సౌకుమార్యానికి ఆయన కవిత్వం పెట్టిందిపేరు. ఆయన కవితలో మానవతకు ప్రముఖస్థానం ప్రథమస్థానం ఉంది. ఆయన మానవతావాది, శ్రేయోభిలాషి, ఆశావాది, అభ్యుదయాన్వేషి.

"ఏడాదికోమాటు" వచ్చే ఉగాది కన్యనుచూసి ఏమంటాడో తెలుసా? ఎందుకొచ్చావని ప్రశ్నిస్తాడు? ఏమి తెచ్చావని ఎలుగెత్తి అడుగుతాడు. ఇల్లు మరిచి, ఒళ్ళుమరిచి, నీళ్ళాని ప్పాలూ మరిచి రాత్రింబవళ్ళు గనిమీద నిర్జీవంగా పడివున్న పేదకాపుగుండె సవ్వడి విన్నావా? అనేక గాథామయ, బాధామయ దృశ్యాల్ని చూస్తూ ఊరుకున్నావా? అసలు ఎలా వచ్చావు? వచ్చి చూసి వెళ్ళిపోవటమేనా, మంచిని, శాంతిని, తృప్తిని, ప్రసాదించి, ఆనందంలో ప్రజల్ని ఓలలాడించడం ఉందా? అని నిర్మొహమాటంగా, నిర్భయంగా, నిస్సందేహంగా అడిగేస్తాడు. మాకంటే హతాశయులూ, గతాశయులూ, చ్యుతభర్తృకలూ, మృతపుత్రకులూ, నీకు ఇంకా ఎక్కడైనా ఉన్నారా? మరిలేకపోతే. చూసీ చూడనట్టు, అంటీ అంటనట్టు, పట్టీపట్టనట్టు, వెళ్ళిపోతావేం? అని అడగదల్చుకున్న నాలుగు మాటలు అడిగి కడిగేస్తాడు, మళ్ళీ ఆవేశంలో ఏదోఅన్నానని, క్షమించమని కోరుకుంటాడు. మానవ సహజంకదూ. ఉగాది కన్యని ఒకటి కోరుతాడు.

*ఉగాదీ, చల్లగా వెళ్లు
ఇంక నీగమనాని కడ్డుపడం!
మాకంటె దీనుల్ని హీనుల్ని చల్లగా
చూడు
వాళ్ళ గుండెల్లో వెచ్చనిశాంతి
గీతంపాడు

దేశమంతా చల్లగా ఉంటేనే
మాకు చల్లన,
మళ్ళీఏడాది ఈదారినే వస్తావుకదూ
వచ్చేటపుడు మంచివార్తలు
తీసుకురా." *

ప్రతికవితలోను ఒక దృశ్యాన్ని కళ్ళ ముందు ప్రత్యక్షం చేస్తాడు. ప్రకృతిని మానవీకరిస్తాడు. ప్రతీకవాదాన్ని (Simbalism) కూడా ఉపయోగిస్తాడు.

'నిన్న-నేడు' అనే కవితలో జాతినేత, పూజ్యపిత గాంధీతాతకు తాను లోగడ స్వాగతం పలికానని చెప్పి ఇప్పుడు నువ్వువస్తే మమ్మల్ని చూసిజీవించగలవా? అని అడుగుతాడు. ఇప్పటి దేశ పరిస్థితి కళ్ళకు కట్టినట్టు చక్కని అలంకారాలతో, చిక్కని పదజాలంతో, అతిసహజంగా, చిత్రించాడు. అన్యాయం, అవినీతి, ఆశ్రితపక్షపాతం, లంచగొండితనం, క్షుద్రమైన రాజకీయాలు దరిద్రమైన అధికారదాహం, దారుణ మారణహోమాలు! తాండవం చేస్తున్నాయి దేశంలో; ఇది చూస్తే గుండె ఆగి చస్తావు సుమా! ఇది రాక్షసలోకం, శాంతి సీత లేదు; మానవత లేదు, లోకం విషపాకంగా మారిపోయింది. తప్పుడు తూకంగా తయారైంది.

'నడుస్తున్న చరిత్ర'లో ఇలాఅంటాడు.

*నిదురించే దేవుణ్ణి లేపకు
నిప్పులు చిమ్మే నరుణ్ణి ఆపకు
కలాన్ని మత్తులో ముంచకు
కవితను శాంతతో పోల్చకు."
మతాన్ని మూర్ఖంగా కొలవకు
గతాన్ని మళ్ళీమళ్ళీ పిలవకు
నిన్నటినిజం- నేటివిషం
నేటివిషం- రేపటినిజం.

డబ్బుకులోకం దాసోహం అంటారు. అర్థంలేనిదే (ధనం) ఏపనీ అవదు. ఈరోజుల్లో. ధనం మనిషిని మార్చే సాధనం, మంచితనాన్నిసైతం మండించే ఇంధనం..

* చిత్తంస్థానంలో విత్తం పీటేసుకుంది
మేధాశక్తిని స్వార్థసర్పం వాటేసుకుంది.

డబ్బుంటే ఎన్నిచెడుగుణాలున్నా సహిస్తారుజనం, డబ్బు లేకపోతే ఎంత మంచి ఉన్నా గుర్తించదు లోకం. అందుకే శ్రీశ్రీ 'మానవులను పీడించేది, దేవతలను ఆడించేది 'డబ్బు' అంటాడు. నిజమే మరి.

"ఒంటిగా ప్రేమించ లేను" అనే ఖండికలో, కేవలం ఆంధ్ర భాషా యోషనే ప్రేమించలేను. పక్కనున్న చక్కనైన చుక్కలాంటి సంస్కృతాన్ని, హైదరాబాద్‌లో ఉరుదూ సాకిని (ప్రియురాలు) చెదురుకనులూ, ఆనంతరపూరునుంచి కన్నడప్రౌఢగడుసు చనులూ, చిత్తూరునుంచి అరవజవరాలి భరతనాట్యం నడుమూ 'అన్నీఒక్కసారి ఆయన్ని ఉక్కిరిబిక్కిరి చేస్తుంటే అన్నింటినీ ప్రేమించ నారంభించాడు.

మనదేశం అనేకసంస్కృతుల కడలి, అనేకభాషా వాహినుల కూడలి' అని గర్విస్తాడు. ఆరోజురావాలి 'ఖండికలో' నేటిమనిషి' మనస్తత్వం చెపుతాడు. జీవితమంతా నటననీ, ప్రభుత్వం కూడా శాయశక్తులా నటిస్తోందనీ చెప్పి ఆనటన పోయి నిజజీవితాలు వెలుగులోకి రావాలని, ప్రతీమనిషీ స్వేచ్ఛావాయువులు పీల్చాలని, హాయిగా తలెత్తుకు తిరగాలని కోరుతాడు.

*నేటిమనిషి-
మనిషిలోని మనసు
మనసులోని దినుసు
అంతాపెళుసని అందరికీ తెలుసు
తెల్సీ అంతా నటించేస్తున్నారు
వచ్చీ రాని డైలాగు లన్నీ
పఠించేస్తున్నారు. *

పైపాదాలలో (వాక్యాల్లో) ప్రాస విన్యాసంచేయగా భాష లాస్యంచేసింది. పదాలు నేనువస్తాను నేనే వస్తానంటూ వచ్చి నిల్చాయి. అర్థవంతంగా, సమర్థంగా ఉన్నాయి ప్రయోగాలు. ఏకవితలో చూసినా ఎక్కడో ఒకచోట నవతామానవతలు తొంగిచూస్తాయి. వాటిని మరిచి ఊహాలోకాల్లో తేలడు. 'మట్టిబొమ్మలు'లో ప్రకృతంతా సౌజన్యంతో, సౌహార్ద్రంతో కల్సిమెల్సి 'సమతాగీతాలు' ఆలాపిస్తుంటే, మనిషి మాత్రం కులమత భేదాలు మర్చిపోక, బీద-ధనిక తేడాలు విడ్చిరాక, కొట్టుకుంటూ,తిట్టుకుంటూ మట్టిలోకల్సిపోయే దాక డబ్బుకోసం అధికారంకోసం పెనుగులాడుతు మానవతనే విడిచి, మట్టిబొమ్మగా మిగిలి, మట్టిలో కరిగిపోతున్నాడు. అని సానుభూతి చూపుతాడు అంతా ఒకటే అని సమతా తత్త్వాన్ని ప్రవచిస్తాడు, ప్రబోధిస్తాడు, విశ్వమానవ సౌభ్రాత్రాన్ని ప్రతిపాదిస్తాడు, వేదాంతాన్ని సంక్షిప్తంచేసి సమీక్షిస్తాడు. 'అన్నిపాత్రల పదార్థం ఒకటే అనే యథార్థం తెల్సుకో మంటాడు. 'మట్టి మట్టి' అని అంటే ప్రయోజనంలేదు గట్టి పట్టుదల ఉంటే మట్టి బంగారం అవుతుం దంటాడు.

"రూలు" ఖండికలో. రూలు, పాటి ఒకే వరుసలోవని, ఆరెండిటి లక్ష్యం మనిషిశ్రేయస్సు మానవ ఆరోగ్యాన్ని కాపాడడమే, అంటాడు.

*పాత్ర మలినమైతే
పాలు చెడిపోతాయి
పాలకుడు దుష్టుడైతే
రూలు దుష్టమై పోతుంది.

'కవిత' ఎలాఉండాలో దానిలక్ష్యం, లక్షణం వివరిస్తాడు. కవిత్వంలో సేద తీర్చేగుణం, శక్తినిచ్చే గుణం చైతన్యం కూర్చేగుణం ఉండాలి' అవి లేకపోతే ఆ కవిత ఎలాంటిదంటే...

*సేద తీర్చని కవిత
నిప్పులవాన లాంటిది
శక్తి నివ్వని కవిత
కుళ్ళిన పండులాంటిది

చైతన్యం కూర్చని కవిత
చీకటి గుయ్యారంలాంటిది.
ఏదీలేని పాట
నరకానికి బాట

'జగచ్చేతన' ఉండాలి లేకపోతే జగతి అంతా నిశ్శబ్దంగా నిస్తబ్ధంగా నిస్తేజంగా, నిర్వీర్యంగా ఉంటుంది. అందం ఉండదు ఆనందం ఉండదు. జగతిలో ప్రతీదీ ద్వంద్వంగా ఉండాలి. అంటే సుఖదుఃఖాలు, అందం. అనాకారితనం (కురూపి) తీయదనం, చేదు గుణం, ఇలాగే అప్పుడు వాటి విలువ తెలుస్తుంది. తనభావాన్ని సూటిగా నీటుగా, తేటగా చెప్పాడు నాలుగు ముక్కల్లో,

* బ్రతుకు జడమై, పదవిజడమై
జీవం జడమై, భావంజడమై
పుడమి జడమై, జడధిజడమై
అన్నీ జడమై కదలక పడివుంటే
జగత్తు అర్థానికి
మహత్తు ఏం మిగులుతుంది?

అనిగమ్మత్తుగా ప్రశ్నించి, మనల్ని ఆలోచింప చేస్తాడు. 'కవిసమ్మేళనం'లో తన స్వగతాన్ని, సుమనోహర రీతిలో 'ఆలాపిస్తాడు. 'చమత్కృతిలేని నా బ్రతుకు కృతి' అని తననిజాయితీని నిజంగా మనకి చెప్తాడు. కల్లబొల్లి కబుర్లుచెప్పి మనల్ని నమ్మించాలని ప్రయత్నించడు. తియ్యని అబద్ధాల్ని కవిత్వంలో చెప్పడు. 'తన బ్రతుకుకృతి' అని చెప్పిన కవిత ఈనాటి భారత సమాజ ప్రతిబింబంగా, మ్యూజియంలో పెట్టవచ్చును. అయితే దానికి ప్రభుత్వం అంగీకరించక పోవచ్చును, అదొక ఉత్తమ కళాఖండం. సజీవచిత్రం. తనవద్ద ఏమీ లేదంటాడు_ తనబ్రతుకు కృతిలో అందమైన ఛందంకానీ, సుందర పదబంధంకానీ, సురభిళ సుగంధంకానీ, అరవింద మధురమరందంకానీ లేవంటాడు. అది జీవిత కావ్యంలో అన్నాడు. వాస్తవంగా తన కవితలో పైని చెప్పిన లక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి. ఆయన కవితనిండా, మకరందం కురుస్తుంది కలస్వనంతో కోకిల కలగానం చేస్తుంది. కావ్యం నందన వనమై పారిజాత పరిమళాలు వెదచల్లుతుంది.

'కృతజ్ఞతలు' అనేకవిత ఈనాటి ప్రభుతకు ఒక హెచ్చరిక. మనం సాధించిన ప్రగతికి ప్రతీక. మనదేశపరిస్థితి కొకపతాక. దేశాన్ని ఆవేశంతో ప్రశ్నిస్తాడు సత్పౌరుడుగా, దేశాభిమానిగా, బాధ్యతగల వ్యక్తిగా, బదులుచెప్పమని అడుగుతాడు_ ఈటెల్లాంటి మాటలతో, తూటాల్లాంటి మాటలతో, ప్రశ్నలు కావవి ప్రజాస్వామ్య వ్యోమపథంలో విరిసిన మెరిసే జ్యోత్స్నలు.' జాతిమనస్తత్వాన్ని' బాగా వంటపట్టించుకున్నాడు.

*నావారు నడిచే దారంతటా
పల్లేరు గాయలు
నాతరం పాదాల నిండా
నెత్తురు గాయాలు.*

అని సహేతుకంగా విమర్శిస్తాడు. స్వాతంత్ర్యం వచ్చి పాతికేళ్ళుదాటినా 'అభివృద్ధి' అంతంతమాత్రంగానే ఉందంటాడు.

పసిడిపలుకులు, మిసిమి చెలుకులు అయిన 'చెణుకులు' కొన్ని.

"వేగమంటే జీవితం
లేకుంటే అది జీతం,

వెన్నెలనాకు కన్నెపిల్లల కన్నుల్లోకాదు
అన్నంకొన్న అకొన్నవాని కన్నుల్లో
కనిపించింది.

"మౌనిగా కూర్చున్న జ్ఞానికన్నా
మనిషిగా తిరుగున్న అజ్ఞానే నయం."

"చిన్నిదీపాలు" కొన్ని వెల్గిస్తే అవి ఆకాశమంతా ఆవరించి ప్రకాశవంతం చేస్తాయి జగత్తంతా.

(తరువాయి 16 వ పేజీలో)

సమయబలము

– శ్రీ చల్లా నరసింహారావు.

సురుచిర హాసరశ్మి శుభ
శోభల వెల్గుచుఁ బూర్వతీరక
ర్బురవరరమ్య హర్మ్యమునఁ
బొల్పుగ వెల్వడి వచ్చుచుండి యం
బరమునఁ జీకటింద్లు తొలి
మంటలఁ గాల్చుచుఁ దారిఁజేసి సం
బరమునఁ గాని పింతువు ప్ర
భాత విశాల వికాస వేళలన్.

కీర్తికవచమ్ముతో నీవు కెంపెసంగి
తిమిరపరిపంథిపైఁ బడ దిరుగు నపుడు
గగనమార్గమ్ములో నిన్నుఁ గనులఁగాంచ
నెవరు సరిపోరు దినరాజ యింత నిజము.

కదలాడు కిరణాలు ముదమార వాలార
వెల్గుతారల నెల్లఁ బెదరఁ గొట్టి
రంగు రంగులతావి ప్రాంజలించుచుఁ బిల్చి
పూల లతల పొల్పు పొగులఁ జేసి
వెన్ను వితిచికొంచు విజ్ఞవీఁగుచు నుండు
నుదధి గాంభీర్యమ్ము నుడుకఁ బెట్టి
శ్రుతిలోన నిల్పుచు సుందరమ్ముగఁ బాడు
పక్షిసంతతి కుల్కుఁ బాయఁజేసి

యనుపమాకాశ సామ్రాజ్య మావరించి
యలమటింపఁగఁ జేయుచు నవనిఁగూడ
తెగఁ జెలాయించు చుంటివి తిరుగు లేక
యెంత వరకు సాగించెద విట్టిధాటి

నీవు నావడి నెత్తిని నిలచియుండి
యొక ముహూర్త కాలమచట నులికిపడితి
వదియె మొదలయ్యె వే మునీపదము మార్చు
పశ్చిమంబున కప్పుడే వంగుచుంటి.

దినకర! యేకతంబునఁ గ
తించుచునుండెఁ గ్రమంబుగానిటుల్
ఘనకిరణోష్ణ తీక్ష్ణ) ు,
కాలము నిన్నటు వంచుచుండ నే

మనకరయె భ్రమంగుచుంటివి భ
యంబున; నీగతిగాంచుచున్న నా
మనమునఁ జోద్యమయ్యెఁ; నిఁక
మానవు నున్నతి మారకుండు నే!

భూమి చివర నీవటె పడిపోతివేమి
బూడిద మెయినిఁ గ్రమ్మఁగఁ బాడుపడుచు
నెంతపనిఁ జేసెఁ గాలము పంతగించి
మంచిరోజు రాకుండునె; మథనపడకు.

(15వ పేజీ తరువాయి)

మనసు పెంచవలెను, మంచిపంచవలెను
పెంచిపెంచి సుగతి కాంచవలెను
ధనము కన్న జనము, జనముకన్న మనము
మనము కన్న మనము, ఘనము వినుము.
శిలలు కరుగవలయు, కలలు పండవలయు
కలత లడగవలయు, కవితవిన్న,
మంచికవితకన్న మంచిమనసు మిన్న.

అక్కడక్కడ 'ఆరుద్ర'ముద్ర బాలగంగాధర తిలక్ ప్రభావం, కన్పిస్తాయి. అంత మాత్రాన సొంతవాణి, బాణీ లేవనరాదు. చివరగా ఆయనవ్యక్తిత్వాన్ని "వెలుగులోనికి" తెచ్చే ఆయన కవిత్వంలోనే వినండి.

*నిరాశనుంచి వచ్చినా
అందరిలో ఆశల విత్తులునాటి
ఆశయాల చెట్లు మొలిపిస్తాను
వంచన నుంచి వచ్చినా
మంచి మాగాణిని సాగుచేసి
మానవత్వం పంటలు పండిస్తాను
అడవినుంచి వచ్చినా
అరణ్యాలకు సైతం ఉపన్నుధల్ని పంచే
అమరగీతికల్ని రచిస్తాను
కత్తులవంతెన మీదినుంచి వచ్చినా
కాలం కన్నీటిని చెరిపి
కాంతి చరిత్రను సృష్టిస్తాను
చీకటినుంచి వచ్చినా
చీకటిలోకాన్ని వెలుగులోనికి నడిపిస్తాను.

...

తెలుగునాట వ్యావహారికభాష

— శ్రీ ఎల్. కె. మల్లేశ్వరరావు, ఎం. ఏ.

(గతసంచిక తరువాయి)

మొదట్లో వ్యావహారికాన్ని వ్యతిరేకించిన ఉద్దండ పండితులే సత్యం గ్రహించి వ్యావహారికాన్ని సమర్థించటం ప్రారంభించారు. అటువంటి వారిలో మొట్టమొదట చెప్పుకోదగినవారు వీరేశలింగం పంతులుగారు. గిడుగు వారితో చర్చించి వారి వాదాన్ని అంగీకరించి వర్తమానాంధ్ర భాషా ప్రవర్తక సమాజానికి అధ్యక్షస్థానం స్వీకరించారు. అలాగే చెళ్ళపిళ్ళవారు, మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రిగారు, మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు, అక్కిరాజు ఉమాకాంత విద్యాశేఖరుల వంటివారు దీన్ని సమర్థించారు. గిడుగువారి శిష్యులైన తాపీధర్మారావుగారు కొంతకాలం వీర గ్రాంథిక రచనలు చేసినా తర్వాత గురువుగారి వాదాన్ని గ్రహించి విరివిగా రచనలు చేయడమేకాక 'జనవాణి' పత్రికలో దీన్ని ప్రవేశపెట్టి మొట్టమొదట వ్యావహారికాన్ని పత్రికల్లో ప్రవేశపెట్టిన ఘనత దక్కించుకొన్నారు. నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు కూడా చివరి దశలో వ్యావహారిక భాషోద్యమాన్ని సమర్థించి గిడుగు ప్రభృతులకు ప్రోత్సాహాన్నిచ్చారు. చలం, విశ్వనాథ, కృష్ణశాస్త్రి, చింతా దీక్షితులు, మల్లాది, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, గోపీచంద్ మొదలైనవాళ్ళంతా కథలూ, నవలలూ వ్యాసాలూ రాసి వ్యావహారికాన్ని పటిష్ఠంచేశారు. వ్యావహారిక భాషోద్యమానికి తగిన విధంగా కవితా రచనా రూపంగా మరికొంత బలాన్ని చేకూర్చినవారు మహాకవి శ్రీ శ్రీ.

1968 లో శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం పిహెచ్.డి.పట్టానికి తానే పరిశోధన వ్యాసాల్లో కూడా శిష్టవ్యావహారికాన్ని అంగీకరించింది. పత్రికా రచన, రేడియో, వివిధ ప్రక్రియల్లో రచన వ్యావహారికంలోనే వెలువడుతున్నా కొన్ని విశ్వవిద్యాలయాల పాఠ్యగ్రంథాలుమాత్రం కృతకగ్రాంథికంలో రచింపబడుతూనే ఉన్నాయి. ఈపరిస్థితిలో సమకాలీన భాషకు పాఠ్యగ్రంథాల్లోనిభాషకుగల అంతరాన్నిగమనించిన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం ఈ విషయం మీద పరిశీలనకు శ్రీ ఎమ్. ఆర్. అప్పారావుగారి అధ్యక్షతను ఒక భాషాసంఘాన్ని నియమించింది. ఈ సంఘంవారు సమర్పించిన నివేదికను 1974 డిసెంబరులో విశ్వవిద్యాలయం అకడమిక్ కౌన్సిల్ విశ్వవిద్యాలయంలో ప్రామాణిక వ్యావహారిక భాషకు అంటే శిష్ట వ్యావహారిక భాషకు ప్రవేశం కల్పించింది.

తెలుగుపండితలోకంలోభాషాప్రమాణ నిర్ణయంలో ప్రయోగ శరణాః వైయాకరణాః అన్న సంస్కృతాభియుక్తోక్తికి ఎక్కువగౌరవముండేది.ఇక్కడప్రయోగమంటే తెలుగు పండితుల దృష్టిలో కవి ప్రయోగ మనే అర్థం.

భిన్నదశల్లో, భిన్నరూపాల్లో ఉన్న భాషకు ప్రామాణిక రూపం ఒక్కటే ఉంటుందనికాని, సార్వకాలిక ప్రామాణికత్వం భాషారూపాల్లో ఏదో ఒకదానికి ఉంటుందనటం కాని సమర్థనీయం కాదు.

ప్రామాణిక భాష ప్రధానంగా మూడు రకాలని బ్లూంఫీల్డ్ వివరించాడు. రచనల్లో లిఖితరూపంలో ఉండే భాషా

భేదం సాహిత్యమాండలికం (Lite-'ary standard) దైనిక వాగ్వ్యవహారంలో విద్యావంతులు వాడే భాషాభేదం వ్యావహారిక ప్రామాణికం (Colloquial standard) ఒక వ్యవహారంలో ఉన్న దేశంలో ప్రాంతంలోని విద్యార్థులు మాట్లాడే భాషా భేదం ప్రాంతీయ ప్రామాణికం (Regional standard) ఇంటిం గ్రామానికి మార్పులు పొందుతుండే ప్క్వ తరగతులవారి భాషాభేదాన్ని నిక మాండలికం Local standard) లేక గ్రామ్యమని గాని వ్యవహరిస్తారు. ఈ భేదాలు కాక ప్రతిభాష దశలూ, అవస్థలూ ఉన్నాయి. రి పరిణామక్రమంలోనే ప్రామాణిక భాష ఏర్పడుతుంది. సాధారణంగా రాజకీయ ఆర్థిక సాంస్కృతిక సామాజిక రంగాలలో పురోగతిని సాధించిన మండలాలకు చెందిన శిష్టుల వాడుకలోని మాండలికమే సాహిత్యస్థితికి ఎదిగి ప్రామాణిక భాషకు మూలాధారం అవుతుందన్నది భాషల్ని చారిత్రకంగా అధ్యయనం చేయడంవల్ల స్పష్టమైన విషయం. రాజకీయంగా శక్తిమంతమైన ప్రాంతం తన సంస్కృతినీ అధికారాన్నీ భాషారూపంలో కూడ ప్రదర్శిస్తుంది. అధికారభాషగా, సాహిత్యభాషగా, బోధనాభాషగా పరిణమించి దానికి ఏప్రాంతీయ భాషా రూపానికి చారిత్రక పరిస్థితులు అనుకూలిస్తాయో ఆ దేశాలగమనంలో ప్రామాణిక భాషగా రూపొందుతుంది. సాధారణంగా రాజధానీ స్థానాల్లోనూ, విద్యాకేంద్రాల్లోనూ వ్యవహారంలో ఉన్న భాష ఇతర మాండలికాల్ని తోసి రాజని ప్రామాణిక భాషగా స్థిరపడి పెంపొందుతుంది. ఇలా ప్రామాణిక భాష స్థిరపడేటప్పుడు ఇతర మాండలికాలు దానిలో లీనమవుతాయి. లేదా వ్యవహార దూరమవుతాయి.

ఒకసారి ప్రామాణికత్వం సంపాదించిన భాషారూపం శాశ్వతంగా అదే స్థితిలో ఉండదన్నది సజీవ భాషల విషయంలోనూ విద్వాంసులు సృష్టించి వ్యవహరించిన కల్పిత భాషల విషయంలోనూ రుజువవుతున్నది. అనుకూల రాజకీయార్థికాది పరిస్థితుల్లో ఆ కాలానికి చెందిన శిష్టవాగ్వ్యవహారంలో సహజంగానూ సందర్భోచితంగానూ ఉచ్చరింపబడిపదజాలం మాత్రం ప్రామాణిక భాషగా పరిగణింపబడుతుంది. అటు రచనకూ ఇటు సంభాషణకూ ఉపయోగింపబడుతుంది. సన్నిహిత సాంఘికాది సంబంధాలవల్ల భాషలోవచ్చే ఏకరూపతనే ప్రామాణిక మని అంటాం.

ఆధునిక ప్రామాణిక ఫ్రెంచ్ భాష పారిస్ నగరస్థానిక మాండలికం నుంచి ఏర్పడింది. ఆధునిక ప్రామాణిక జర్మన్ భాష తూర్పుసరిహద్దురాష్ట్రాల్లోని అధికార వాణిజ్యభాషా భేదం నుంచి ఏర్పడింది. మాస్కో-ప్రాంతపు వాడుక భాష ప్రాతిపదికగా పాతస్లావ్ భాషాంశాలనూ అన్యదేశాలనూ జీర్ణించుకొని నేటి ప్రామాణిక రష్యన్ భాషఏర్పడింది. నేటి హిందీ బడేబోల్ ఢిల్లీ మాండలికం నుంచి, నేటి వంగభాష (చలత్ భాష) కలకత్తా మాండలికంనుంచి ఏర్పడ్డాయి. అలాగే నేటి ప్రామాణిక తెలుగుభాష సాంస్కృతికంగా, ఆర్థికంగా, విద్యాసంబంధంగా మొదటినుంచీ తనప్రాముఖ్యమును నిలుపుకొంటున్న కృష్ణా గోదావరి జిల్లాల మాండలికాలనుంచిఏర్పడింది. ప్రపంచం మొత్తంలో ఎన్నదగిన సారవంతమైన ప్రదేశాలు గోదావరీ కృష్ణా డెల్టాలు. బ్రహ్మాండమైన నదులూ, సముద్రం, పర్వతశ్రేణులూ ఉండటం వల్ల ఈ ప్రాంతం అన్నిరంగాల్లోనూ అభివృద్ధిని సాధించింది. గ్రియర్సన్ రచించిన లింగ్విస్టిక్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియాలో కూడా ఈ భాషనే ప్రామాణికంగా పేర్కొన్నాడు. నేటి రేడియో ప్రసంగాలు, వార్తాపత్రికలలో వాడుతున్న భాష ఇదే.

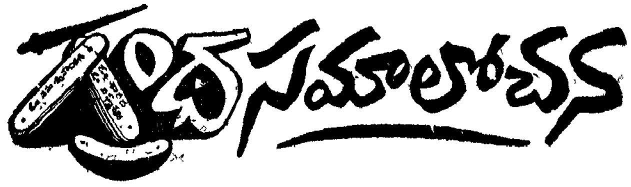
కృష్ణాగోదావరీ నదులకు ఆనకట్టలు కట్టగానే వ్యవసాయం, దానివల్ల ఆర్థిక పరిస్థితులూ సాగరతరంలో అభివృద్ధిపొందాయి. రాజకీయ ప్రాబల్యం చేకూరింది. అశేషంగా పత్రికలు బయలుదేరాయి. ప్రయాణసౌకర్యాలు ఏర్పడ్డాయి. పాఠశాలలూ కళాశాలలూ అసంఖ్యాకంగా పెరిగి విద్యావ్యాప్తి జరిగింది. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రభావం, ఆంగ్లపాలన వల్ల కలిగిన ఆధునిక సౌకర్యాలు సాగరతరంలో ఎక్కువయ్యాయి. రాజకీయ చైతన్యం ప్రజ్వరిల్లింది. కందుకూరి వీరేశలింగంగారు సంఘ సంస్కారాన్నీ, భాషాసంస్కరణనీ ఈ ప్రాంతంలోనే ఆరంభించి సాధించారు.

వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి గారు పాత్రోచిత భాష పేరిట అవ్యక్తంగానే ఆధునిక భాషారూపానికి స్థానం కల్పించారు. గిడుగు వారి ప్రచారధోరణి గురుజాడ రచనాధోరణీ ఎందరికో ఆదర్శమయ్యాయి. అనేక సాహిత్యోద్యమాలకూ ఇక్కడే నాంది జరిగింది. ఈనాటివరకూ రచయితల్లో అధిక సంఖ్యాకులు తీరాంధ్ర వాస్తవ్యులే. ఆధునిక ప్రచార సాధనాలన్నీ ఇక్కడేవున్నాయి. అన్ని వసతులు చేకూరినందున తీరాంధ్రభాష 'కోస్తా మాండలికం' నేటి ఆధునిక ప్రామాణిక భాషగా పరిణమించింది.

భిన్నమాండలికాలు వాడుకలోవున్నప్పటికీ విమర్శనాత్మక రచనలు చేసేవారు పూర్తిగానూ, సృజనాత్మకరచనలు చేసేవారు చాల వరకున్నూ పైనిపేర్కొన్న ప్రామాణిక భాషనే తమ ప్రచార

సాధనంగా అవలంబిస్తూ వుంటారు. ఉదాహరణకి పురిపండా అప్పలస్వామి, అంగర వెంకటకృష్ణారావు, బలివాడ కాంతారావు మొదలైనవారు కళింగాంధ్రానికి చెందినవారు, రాచమల్లు రామచంద్రారెడ్డి, మధురాంతకం రాజారాం, గంగప్ప మొదలయిన రచయితలు రాయలసీమకు చెందినవారు. నార్ల వేంకటేశ్వరరావు, జి. వి. కృష్ణారావు, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు ప్రభృతులు మధ్యాంధ్రానికి సంబంధించినవారు. కాళోజీ నారాయణరావు, సి. నారాయణరెడ్డి, కోవెల సుప్రసన్నాచార్య వగైరాలు తెలంగాణావారు. అయినా తమ ఇష్టానిష్టాలతో ప్రమేయంలేకుండా ప్రాయికంగా స్వీయ మాండలికాలకు అతీతులుగా ప్రామాణిక భాషనే తమ భావ ప్రకటనకు వాహకంగా స్వీకరించి తమ రచనా రంగాలలో తదితర వ్యాసంగాలలో నియతంగా వాడుతున్నారు. అయితే అలవాటుగానో లేక సరదాకో చాదస్తానికో కొన్ని మాండలికాలు కొన్ని యాసలూ, కొన్ని పడికట్టు పదాలు కొందరి రచనల్లో అడపా తడపా దొర్లితే దొర్లవచ్చును. కాని వారి ప్రధాన భాషాప్రయోగరీతిమాత్రం ప్రామాణిక భాషాపథం సరసనే పయనిస్తూ వుంటుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ప్రజలభాషలోపరిపాలనజరగాలని నిర్ణయించడం ముదావహం. దీనివల్ల తెలుగు భాష నవోన్మేషంగా పరిపుష్టంకాగలదు. 'ఉపయుక్త గ్రంథకర్తలందరికీ, ప్రత్యేకించి డా. బూదరాజు రాధాకృష్ణగారికి కృతజ్ఞతలు.'

—•••—

ప్రాఙ్నన్నయ యుగము – సాంఘిక జీవనము.

(రచయిత శ్రీ. నండూరి వేంకట సత్యరామారావుగారు. ఆంధ్రోపన్యాసకులు. ప్రభుత్వ కళాశాల. తాడేపల్లిగూడెం. వెల రూపాయన్నర.)

తెనుగుభాషలో నన్నయ వాల్మీకివలె నాదికవియైనాడు. వాని ముందుగలవాఙ్మయము కేవలము శాసనైక లభ్యమానమై యున్నది. అట్టి శాసనము లాధారముగ నాటి సాంఘికజీవనము వెల్లడించుటకు శ్రీ నండూరి వేంకటసత్యరామారావుగారు 'ప్రాఙ్నన్నయ యుగము–సాంఘిక జీవనము అను నిరువది మూడు పేజీల పరిశోధిత వ్యాసమును రచించి తెలుగు సాహితీ సమాఖ్యవారి సహకారముతో ముద్రించిరి. దీనికి మంగళాశాసనం శ్రీ జంధ్యాల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి (శాంతిశ్రీగారు) తొలిపలుకు (శ్రీ.తి. రామానుజాచార్యులుగారు) నామాట (రచయిత) అను నాలుపేజీ లనుబంధముగా గలవు. మంగళాశాసనములో 'అర్థికపుష్టి' ముద్రారాక్షసము కావచ్చును. 'శ్యామలప్రియ' అట్లుకాదు. నామాట'లో కృజ్ఞతలు అతివేలం అయినట్లున్నాయి.

శాసనము లాధారముగా నాటి సాంఘిక జీవనమును చిత్రించుట (వివరించుట) మిక్కిలి కష్టము. సాంఘికజీవనమనగా నాటిప్రజల యాహారవిహారములు, వినోదములు, కట్టుబొట్లు, దోషములు, శిక్షలు, దానధర్మములు, అలవాట్లు నాటిసాహిత్యము, భాషమున్నగు నవి యందు చేరును. రచయిత వాని నన్నిటిని నిరూపింపలేదు. రాజకీయ సంబ

తియు గొంతవరకైన సాంఘిక మగును, దాని నసలు స్పృశింపనే లేదు. శీర్షికలు విభజించినచో మరింత బాగుండెడిది. శాసనములనే అధారముగ గొని యిన్నిటిని సాధించుట కష్టమే యైనను మరి యిది పరిశోధిత వ్యాసము గదా! పరిశోధక వ్యాసముగూడ నైనది. ఇది వారి పరిశోధనలోని మచ్చుమాత్రమే. ఇందు వీరికృషి ప్రశంసనీయము. శాసనములపై శ్రీశ్రీ బూదరాజువారి "ప్రాచీనాంధ్ర శాసనాలు" తమకు బాగుగ నుపయోగించిన దనిరి. దీనిపై మరియితరుల ప్రాచీనుల గ్రంథములు లేవా చూడలేదా? మరియు శాసనముల నుదాహరించుచో పంక్తిని యథాతథముగ నిచ్చుట కంటె ప్రకృతోపయుక్త భాగము నిచ్చిన బాగుండెడిది. వదలిన భాగమునకు చుక్కల గుర్తునో మరియొక గుర్తునో పెట్టిన బాగుండెడిది. నాలుగవపేజీలోని శాసనోదాహృత భాగములో "గారి (కొడు)కు (జె) జెయరాజు ... ఇందు క్రీగీటుగలభాగము ప్రకృతోపయోగి కాదుకదా!

ఇందు రచయిత శ్రమ ప్రత్యక్షరమున సాక్షాత్కరించి ప్రశంసనీయ మగుచున్నది. వీరు త్వరలో మిగిలిన తమ పరిశోధన వ్యాసమును గూడ ప్రకటింపగలరని యాశింపవచ్చును. ఇట్టివానిని ప్రకటింపబూనిన సాహితీసమితి యక్షరకృషి యక్షరకృషియై ప్రశంసనీయ

షడ్దర్శనములు

[రచన శ్రీ. S. T. G. వరదాచార్యులుగారు. అనుబంధవ్యాసము శ్రీ దేవత సుబ్బారావుగారు. వెల రెండు రూపాయలు. అధ్యాత్మ సాధక సమితి 15 ఎ. ఎన్. హెచ్. 4' బి. M. E. L. రామచంద్రపురం. హైదరాబాదు.)

మనుష్యుడు జ్ఞానంబలన పశువుకన్నా వ్యతిరిక్తుడు. అట్టిజ్ఞానము నుద్దీప్తము జేసి మానవుని తత్త్వోన్ముఖుని జేయునవి దర్శనములు. ఈ దర్శనపరిజ్ఞానం పరిమిత జనోద్దిష్టం. సంగీతాదులకు వలె ప్రతి వారికి నిది ఆనందాన్నీయదు. వస్తుతః పరిశీలించినచో సంగీత సాహిత్య పరమావధి తత్త్వదర్శనమే. త్యాగరాజు లాటి వారు అటువంటి దార్శనికులు. జ్ఞాన ప్రధానమైన మనభారతదేశమున తత్త్వదర్శనమున కుపయోగించు దర్శన పరిజ్ఞానము కతిపయ పండితజన సంక్రాంతమైయున్నది. ఒక్కొక్క దర్శనమును తెలిసికొనుటకు అర్హుడైన వ్యక్తికే చాల కాలము పట్టును. అట్టి స్థితిలో నాస్తిక దర్శనముల తత్త్వముల రెండింటిని సంగ్రహప్రాయముగ కేవల సిద్ధాంత మాత్ర ప్రదర్శనతో శ్రీ S. T. G. వరదాచార్యులుగారు శ్రీ దేవత సుబ్బారావుగారు (అనుబంధవ్యాసము) ఈవిధముగా నిర్వహించిరి. ఒకే విషయముపై నిద్దరి వ్యాసములను ప్రకటించుకంటె నొకరి చేతనే వ్రాయించినచో నిరువదిరెండు పేజీల గ్రంథములోను చర్విత చర్వణాదులు కొంతవరకు తగ్గియుండెడివి.

శ్రీవరదాచార్యులుగారు పేరందిన పండితులు. ఆటివారి రచన మరింత విపులముగా స్యాద్వాదాదులవివరణతో నున్నచో బాగుండెడిది. లేదా శ్రీదేవత వారును ప్రసిద్ధులే. వారే పూర్తిగ దీనిని నిర్వహించినను బాగుండెడిది. వాక్య రచనా విధాన మిద్దరిలోను మారినది.

ఇందు జగదుత్పత్త్యాది కారణత్వము, బ్రహ్మభావము శక్తివంతమువంటి ప్రయోగము లున్నవి. కొన్ని ముద్రారాక్షసములు కావచ్చును. శ్రీ ఆచార్యుల వారుత్తరమీమాంసా వివరణలో శ్రీ శంకర రామానుజానంద తీర్థులను మాత్రమే గ్రహించుట మిగిలిన మతముల విడచుట విచిత్రముగా నున్నది. మిగిలినమతము లవైదికములనియో నాస్తికము లనియో వారియూహ కావచ్చును. వానినిగూడ పేర్కొన్నచో సమ్యగ్దర్శనమయిన ట్లుండెడిది. ఆయాదర్శనముల సారము నిచ్చుటేకాక వానిలోని ప్రసిద్ధగ్రంథములను రచయితలను గూడ పేర్కొన్న బాగుండెడిది. ఇట్టి ప్రయత్నము మరింత సమ్యగ్దర్శనముతో జేసిన గ్రంథము మరింత రాణించెడిది.

ఏమైన నీప్రయత్నము ప్రశంసనీయము. ప్రాథమిక దశలోని జిజ్ఞాసువులకు మరింతవివరణాత్మకమైనచో మరింత లాభించెడిది. 'శ్రీ ఆచార్యులుగారిభాష మరింతసరళమై వివరణాత్మకమైనచో సామాన్యులును లబ్ధిని పొందెడివారు. అధ్యాత్మసాధక సమితివారి యత్నము ప్రశంసనీయము. వీరింకను నిట్టి గ్రంథముల ననేకములను వెలువరింపగలరని కోరదగును. ఆధ్యాత్మిక పరిజ్ఞానమునకై భాషాసారళ్య మవసర మని గుర్తించుట యావశ్యకము. ఇట్టి గ్రంథముల యవసర మిప్పుడు దేశమున కెంతైనఁ గలదు. అందలి వీరికృషి ప్రవృద్ధమై ప్రవర్ధమానమై ప్రవర్ధిష్యమాణమాణము కాగలదని ఆసింతము.

పసిపాప - పరిరక్షణ

విద్వాన్ బులుసు వేంకటేశ్వరులు, ఎం.ఏ.

పరమ పవిత్రదాంపత్యానురాగస
 త్ఫలరూపమే పసిపాప యనఁగ
దైన్యదుర్భర జీవిత ధ్వాంతనిశకును
 పండువెన్నెల పసిపాప యనఁగ
అమిత 'నిదాఘతృష్ణార్తి బాధాశీత
 పానీయమే పసిపాప యనఁగ
అతులనిరాశోప హాత దుఃఖమతులకు
 భాసురాశయె పసిపాప యనఁగ

ఎద్దు మొద్దులకైనను ముద్దుమాట
భాగ్య దేవతయే పసిపాప యనఁగ
భావమరసినచోఁ బసిపాప యనఁగఁ
బసిఁడి పాపయె బంగారుపాప పాప.

పసిపాపయే పరబ్రహ్మస్వరూపంబు
 పసిపాపయే భగవంతుఁడనఁగ
పసిపాప లేనట్టి భవనము భవనమే
 పాడువాటిన వట్టిబీడుగాక
పసిపాప హృదయమే పరమపావనమూట
 దైవ ముందుండు నుత్తమవిధమున
పసిపాప అవ్యక్త వాక్యంబులే యగు
 బ్రహ్మసూత్రంబులు ప్రస్ఫుటముగ

మోహమర్మము లెఱుఁగని మంచిమనసు
లమలదృక్కులుపసిపాపలనఁగ జగతి
పలుపలుకులేలొకో పసిపాపలనఁగ
నమృతఘుటికలుమిగులఁడియ్యనిచిలుకలు.

పసిపాపలకు నిత్యపరిరక్ష యొసఁగుచే
 తల్లిదండ్రులకుఁ గర్తవ్య మెందు
పసిపాపలను దివ్య భావిపౌరులుగాఁగఁ
 జేయుటే మనయుపాధ్యాయుల విధి

పసిపాపలకు రోగభయము లేనటు వైద్య
 సదుపాయములు చూపజను ప్రభుత్వ
మనుపమారోగ్యంబు నందిన శిశువులే
 భావిపౌరులు ప్రజాప్రభువరులును

తనువునకేకాక బుద్ధికి మనసునకును
దగినయాహార మీయంగఁదగును వారి
కనవరతమును దేశభాగ్యంబు వారె,
జయముజయమాత! శిశులోకచయమునకిల.

ఈ పక్షంలో

సమ్మానము

ఇటీవల రాజమండ్రి శ్రీ లక్ష్మీనరసమ్మ కాన్వెంటులో ఎ. ఐ. ఆర్. విమర్శకులు శ్రీ ఆర్. ఎం. చల్లా అధ్యక్షతను జరగిన సభలో డాక్టర్ మృత్యుంజయరావుగారికి సమ్మానం జరిగింది. నాదస్వర గానంతో సభ ప్రారంభమయింది. విద్వాన్ బ్రహ్మశ్రీ బులుసు సీతారామశాస్త్రిగారు సభా ప్రారంభం గావించుచు డాక్టర్ రావుగారి కృషిని వివరించి, ప్రశంసించారు.

సమితి సహాయ కార్యదర్శి శ్రీనిమ్మలపూడి వీరరాజు డాక్టర్ రావును సభకు పరిచయం చేశారు.

అనంతరం శ్రీ వీరరాజు ప్రధానాతిథిని చందన తాంబూలాదులతో, పుష్పమాలలతో దుశ్శాలువలతో సమ్మానించారు. డాక్టర్ మృత్యుంజయరావు తమకు చేసిన సమ్మానానికి ఛందోరూపంలో సముచితంగా కృతజ్ఞత తెలిపి, 'వ్యాసభారతము నన్నయపరిష్కారము' అను అంశంపై సుదీర్ఘమైన ఉపన్యాసం చేసారు. వ్యాసభారతం ఇతిహాసం, పురాణం అనీ అందులో ధర్మోపదేశ ప్రచారాలకు ప్రాధాన్యం అనీ, ఆద్యాంధ్ర కవియైన శ్రీనన్నయభట్టారకులు దానిని కావ్యంగా తీర్చి దిద్దడానికి అనేకవిధాల ప్రయత్నం చేసి కృతకృత్యుడయినారని డాక్టర్ రావు తమ సోదాహరణ ప్రసంగంలో నిరూపించారు. వ్యాస భారతం లోని పెక్కు ఘట్టాలను శ్రీనన్నయ అనువదించిన తీరు చూపి డాక్టర్ రావు వాటిలో నన్నయ చేసిన చమత్కారాలూ, సొగసులూ విశదీకరించి వ్యాస భారతం నన్నయ చేతిలో ఎట్లా అలంకృతం అయినదీ సహృదయ హృదయంగమంగా నిరూపించారు. సభకి నగరంలోని విద్వాంసులు, కవులు చాలమంది విచ్చేసారు.

డాక్టర్ రావుగారిని గూర్చి, వారు చేసిన యీ మహాసాహితీ వ్యవసాయాన్ని గూర్చి శ్రీ మొరపల సన్యాసిరావు, శ్రీ మల్లంపల్లి మల్లికార్జున ప్రసాద్, సమితి అధ్యక్షులు శ్రీ బుగ్గా పాపయ్య శాస్త్రి, పత్రికాలేఖకులు శ్రీ ఆర్. బి. పెండ్యాల, అవధానివరేణ్యులు శ్రీ గాదేపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావు, శ్రీ చేబోలు శేషగిరిరావు, ప్రశంసించారు.

సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ చింతపెంట సాంబశివరావు వందన సమర్పణతో కార్యక్రమం విజయవంతంగా ముగిసింది.

—* రచయితలకు మనవి *—

సంక్షేపముగను, సౌమనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకుఁ ప్రాముఖ్యము. ఔచిత్యము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సముచిత గౌరవము. వాఙ్మయమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపైఁ దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయూఁతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరళగ్రాంథికములోఁ గాని, శిష్టవ్యావహారికములోఁ గాని యుండవచ్చును. సలక్షణములు రసవంతములు నగు పద్యరచనలకు ప్రత్యేక స్వాగతము.

సమాలోచనముపట్ల ఆదరాభిమానములతో రచయితలు సంపూర్ణ సహకార మొసగుచున్నందుకు సంతోషము. రచనలు దీర్ఘములై 'సశేషములు' కాకుండునట్లు ప్రయత్నించుట మిక్కిలి అవసరము.

వివిధ ప్రక్రియలకు సంబంధించిన సంగ్రహ రచనల నాహ్వానించుచున్నాము. సమాలోచన గ్రంథవిమర్శకు (సమీక్షకు) ప్రత్యేక ప్రాముఖ్య మిచ్చును. సమీక్షకు పంపు గ్రంథములు రెండేసి ప్రతులు పంపవలయునని గమనింపఁ గోరిక.

- సంపాదకుడు,

అడ్రసు :—
సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి,
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College,
6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్), రాజమండ్రి-1.

Editor, Printer and Publisher B. Sitharama Sastry, Printed at B. V. & Co., Press, Innispet, (Tyagaraja Nagar) Rajahmundry-1.